

BUDAPESTI CZÉGEK.

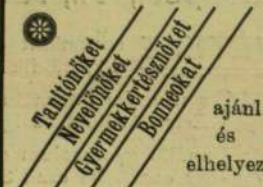
A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

BALLAGI MÓR.

MAGYAR-NÉMET ÉS NÉMET-MAGYAR KÉZI-SZÓTÁR.

I. Német-magyar rész. Ára füzve 2 frt 50.
II. Magyar-német rész. Ára füzve 2 frt 50.

A két rész egy félbörkötésben 6 frt.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

Elméleti és gyakorlati német nyelvtan olvasmányokkal.

Középiskolák számára és magánhasználatra.

Irta
Teopler Theophil Eduard.

Nyolczadik kiadás.

Ára keménykötésben 80 krajczár.

Gerson Anna asszony
BUDAPEST,
Andrássy-út 21.
(félemlét).

A cséplési időnyre!

**Gépolaj,
kocsikenőcs,
zsákok,
ponyvák és
egyéb gazdasági
szükségleti cikkek,**

**SZÁVOSZT
ALPHONS**

es. és kir. udvari szállító
magkereskedése
és gazdasági cikkek üzletében
BUDAPEST,
V., Arany János-utca 11.
szerezhetőek be a legjutá-
nyosabban.
Árjegyz. kívánatra ingyen
és bérmentve.

Kertész Tódor
műiparú raktár
üzlethelyiségeit.

Most

alkalom nyílik 1000
meg 1000-féle cikk
olcsó bevásárlására.

30. SZÁM. 1894.

BUDAPEST, JULIUS 29.

41. ÉVFOLYAM.

Előzetes feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG az egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt félre - 6

Csepén a VASÁRNAPI UJSÁG az egész évre 8 frt
félre - 4

Csepén a POLITIKAI UJDONSÁGOK az egész évre 5.-
félre - 2.50

Külföldi előfizetésekre a postai
meghatározott vitélőj a csatlolandó.

HYRTL JÓZSEF.

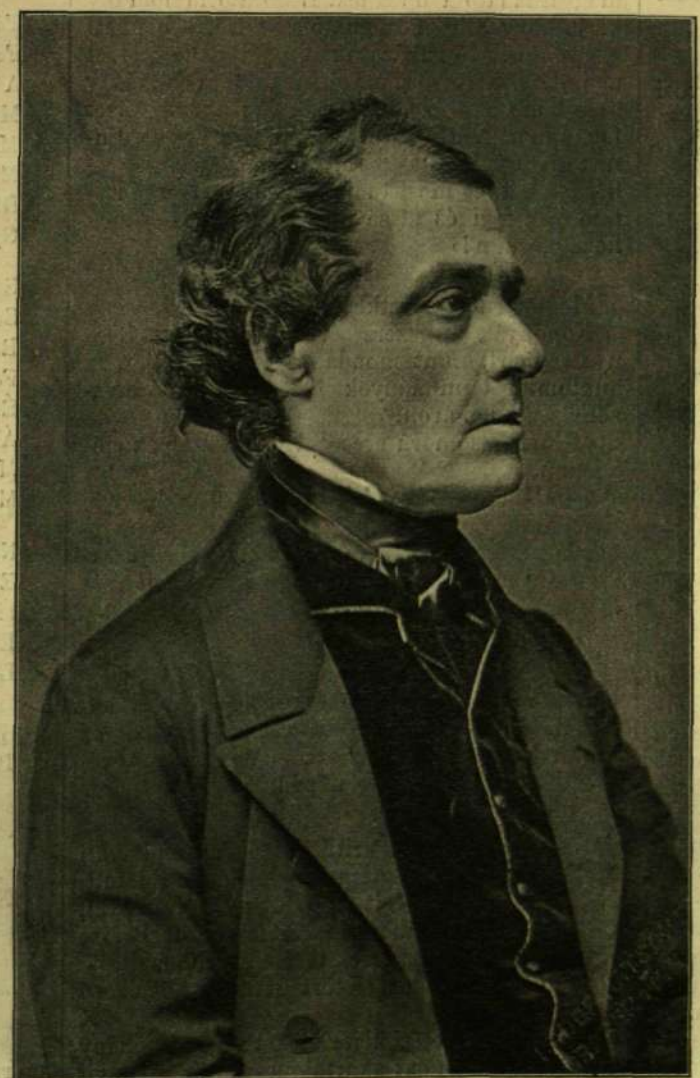
1811—1894.

HYRTL JÓZSEFFEL AZON nagy hírű orvos-tanárok utolsója dől ki, a kiknek neve seregestől vonzotta a hallgatókat az 50—70-es években a bécsi egyetemre. Alsóbb és felsőbb évi medikusok, amerikai, orosz és más távoli nemzetiségű fiatal orvosok tolongtak az Alser-tér rozszant anatómiai épületében, hogy a fülledt levegőjű tanteremben a világhírű anatómust hallgassák, a kisebbik rész igazi tanulásvágyból, némelyek szórakozás kedvéért, a legtöbb azért, hogy elmondhassák: ők is Hyrtl-től tanulták az anatómiát. Már pedig tényleg úgy állott a dolog, hogy a nagy mester-nél hetenként ötször élvezettel el lehetett tölteni 1/4 órát, de az anatómiát megtanulni az a 3/4 óra nem volt elégséges, mert belőle a tárgyra vajmi kevés jutott, a nagyobbik rész a tárgy fűszerezésére szolgáló észrevételekkel, mulattató adomákkal és szórakoztató elbeszélésekkel telt el. De a fűszert szereti a nagy közönség, s ezt a száraz előadás életkésére élvezetesen alkalmazni művésziessen értette híres hazánkfi. Ehhez járult szónokias, figyelem-levélítő beszédmódja, továbbá a tárgy megvilágítására eleganciával a táblára vetett krétarajzok; mindezekből érthető az a nagy hatás, melyet a tárgyan uralkodó tanár a hallgató-ságra gyakorolt.

Igy tárgyalta Hyrtl a szakmáját a nagy közönség számára, de a maga és a tudomány számára másképp dolgozott. Vizsgálatai mintaszerűek maradtak a makroszkopiai anatómia terén mindenkorra. A finomabb anatómiával vagy a «felsőbb» bonctan-nal, mint ő a mikroszkopiai anatómiával tréfásan nevezte, nem foglalkozott, egyszerűen nem vett annak haladásáról tudomást. Ez meg is hozta a káros következményeket, mert Németországban, a mikroszkopiai klasz-szikus hazájában, Hyrtl nimbusa a 70-es évektől kezdve nagyt súlyed, sőt a pontos makroszkopiai terén is túlszámnyalta őt később Henle, Henke és Braune. Hyrtl mindinkább ellen-

tétbe jutván szakjának általa el nem ismert vívmányával, még munkaképes korában kénytelen lett nyugalmába vonulni, mikor merevségének kellemetlen következményei mind jobban feje fölé tornyosultak, s ő azokkal megküzdni koránál fogva sem érezte magát eléggé erősnek. Valamint a tudomány művelésében, eredeti volt Hyrtl a magánéletben is. A ruházatra nem sokat adott; kopott köpönyege és rozsz czilindere elég gyakran volt tanítványai tréfás megjegyzéseinek tárgya; pedig ruházódhatott volna elegánsan is, mert nagy volt a jövedelme, részint nagyszámú hallgatójától, részint tanítványainak számos kiadása után járó honoráriumokból, de különösen bonctani preparatumaiból, melyeket külföldi intézeteknek és

magánosoknak nagy áron adott el. Jóval többet keresett, mint kiadott, a minnek hasznát jótékony alapítványai fogják élvezni. A társaságot kerülte, egyik régebbi assistense, Friedlovsky volt az egyedüli, a kit kedvelt, és a kit magánál tartott még nyugdíjba menetele után is. Már pedig nyilvánvaló, hogy az, a ki fáradsággal keresett vagyonának tetemes részét már életében, a többi pedig halála után jótékony célokra hagyta, lelke mélyében nem lehetett ember-társainak ellensége. Viszavonultságát szakmájához való nagy szeretete magyarázza, a melytől egy pillanatot is hibának tartott elvonni. Szórakozása a laboratorium volt, a hol az előadásokra és bonctani gyakorlatokra szánt időn túl minden percét töltötte. Művészi mestere volt a bonctani tekhnikának; kés-sel, ollóval, belövellő feccskendővel úgy bánni, mint Hyrtl, kevesen tud-tak, felül nem multa senki.

HYRTL JÓZSEF.

Hyrtl irodalmi működésében külön kell választani tankönyveit tulajdonképi tudományos dolgozataitól. Leiró és tájbonczana magukon viselik a tanuló ifjúság kedvét kereső igyekezet nyomait. Azokban nem a tárgy fejtegetése a fő, hanem az, hogy az olvasó figyelme szórakoztató beszúrással le legyen kötve és a tanuló a munkát megkedvelje. Leiró bonctanában Hyrtl még inkább megmaradt a megengedett korlátok között, de a tájbonczana minden inkább, mint bonctan. Művészi, történelmi és sebészeti adatok annyira összezúgorítják a saját tárgyat, hogy benne a bonctani részeket ugyancsak keresni kell. Ily munka egy, vagy kétszeri olvasásra kellemes, de többszöri olvasására kevesen szánják magukat, tanulásra pedig épen nem alkalmas.

Hyrtl, bár magyarországi születésű volt, hazájáról kevés tudomást vett, magyarul nem is tudott. Dolgozataival a bécsi akadémiát gazdagította, Magyarországot Bécsbe szakadta óta alig látogatta meg. Azzal, hogy Hyrtl magyar származású volt, a politikai lapok nagyra vannak, pedig nekünk vajmi kevés hasznunk volt belőle. Ezt azonban Hyrtlnek hibául felelni nem lehet, mert tehet-

GANZ ÉS TÁRSA

VASÖNTŐ- ÉS GÉPGYÁR-RÉSZV.-TÁRSULAT

BUDAPEST.

Ajánlanak mindennemű vas-, acél- és fémöntvényeket építkezési és gépészeti czélokra vizvezető csöveket, szivattyúkat, lecsapoló és öntöző-zsilipet, készülékeket a belvizek leeresztésére. — A helyi viszonyok szerint szerkesztett turbinákat, órlöhengereket kéregöntetű hengerekkel és malomberendezési cikkekkel. — Zsilipeket bármily nagyságban és bármily rendszer szerint. — Alagsöveket, zárkészülékeket, cső- és kapu-zsilipekhez, czölöpverő gépeket, anyagszállító kocsikat. — Álló vagy fekvő gázmotorok egy vagy két hengerrel és mindenemű zúzógépek.

Kloss György
Fényképészeti műintézet
BUDAPEST
N havani utca 18. sz.
12es emeleten
Elvállal mindennemű fénykép felvételeket, többszörösítéseket gépek-ről, ipar-mű és tantárgyakról, s a
PHOTOLITHOGRAPHIA, CZINKOGRAPHIA,
FÉNYNYOMAT, AUTOGRAPHIA, FÉNYMÁSOLAT.
Közreműködői érem jó photolithographiáért
Közreműködői érem jó fényképezésért

SZŐRVEZTŐ POR
(Poudre dépilatoire)
BRÜNING G. C.-től, M. m. Frankfurtban.
Elismert legjobb szőrvesztő szer, mérgmentes, egészen ártalmatlan, a leggyöngédebb bőrt sem támadja meg, emel-fogva hűlyeknek kiválóan ajánlható. Hatása rögtöni és töké-letes. **Egyszerű szőrvesztő szer, mely orvosilag ajánlatik, a melynek Oroszországba vitelét a szent-pétervári orvosi hatóság megengedte, s mely az antwerpeni világkiállításon az ottani Musée com-mercial de l'Institut supérieur de Commerce által elfogadva és kitüntetve lett.** Egy üvege 1 frt 75 kr., a hozzávaló eset 12 kr.
Raktár: Budapest, TÖRÖK J. gyógyszerárban, Király-utca 12. szám.

Dr. Lengiel Fr.-féle nyirfabalzsam.
Kir. szab. Svédhonra.
Már magában véve azon növényi nedv, a mely a nyirfából kifolyik, ha annak légszét megőrizzük, emberemlékezet óta mint a legkiválóbb szepítő szer volt ismeretes, ha azonban ezen nedv a fel-találó utasításai szerint, balzsammá alakították át, csak akkor nyer igazánvalóan csodálatos hatást.
Ha este megkenjük vele az arcot vagy más bőrrészeket, akkor másnap csaknem észrevétlenül pikkelyek válnak le a bőrről, a mely szálal fehérré és gyöngédé válik.
Ezen balzsam kisimítja az arcon a ráncokat és himlőhelyeket, ifjú arczot, a bőrt fehérré, gyöngédé és üdéséget köl-csönöz; a leggyöngédebb idő alatt elszívott a szepítő, májfolt, anyajegyeket, orrvörösséget, bőrháttat a bőr minden más egyéb tisztálanságát. Ára egy koronán, használati utasítással együtt, 1 frt 50 kr. Kapható minden jobb gyógyszerárban.
Főraktár: Török József gyógyszerár, Budapest, király-utca 12.

PEPSIN-BOR
Ez a gyomort rövid időn tökéletesen helyreállítja. — Az én pepsinborom kedves íze, és hatása ki nem marad. Egy üveg ára 1 frt 20 kr., 5 üveg franco küldve 6 frt.
Rozsnyay Máttyás, gyógyszerész, művegyészi laboratoriuma Aradon.
Kapható Budapesten: Török József ur gyógyszerárban és minden magyarországi gyógyszerárban.

Szabadbani szórakozáshoz alkalmas cikkek:
Angol Croquet-játék utasítással 7—20 frt. Lawn-tennis angol társasjáték 25, 35, 50 és 80 frt. Lawn-tennis raktár, pálya 10, 14, 20 frt. Lawn-tennis labda 12 darab 5.40—10 frt. A Lawn-tennis játék szabályai 20 kr. Football erős marhabőrrel bevonva 7.70—10.42 frt. Hajító gömb (Schleuder-Ball) marhabőrrel 7 frt. Volant-játék 1 pár 0.5—3 frt. Toll-labda hozzá 1 darab 15, 20, 25 kr. Karika-játék 12 vető bot és 12 karika 1.50—2.50 forintig.
Lignum sanctum golyók 1.15 1.30 1.50 1.70 1.90 2.15 2.30 2.50 2.70 2.85 forintig.
Kuglizó-bábok, tartós gyertyánfából egy készlet frt 2.50. Oross kuglizó, egész szék utvarban is felállítható, egy készlet 5.50—6.50. Lampionok kertek díszítéséhez 10, 15, 20, 30, 40 kr.
Papír-léggömbök 50 krtól 3 frt. Magnesium-fáklya 30 perczig meg-lopó villanyos fényt levet frt 1.30.
Flobert-puska kertben társasjáték mulattatásul 7—20 frt. Vas czéltábla kinyitószerű 2.50—3 frt. Farsa-gyertya 2.50, 4.50, 6.75. Úszó-ör lé-gel tölthető 6—7 forint. Velociped 3 kerékű, egész vasból, igen tartós 5—10 éves fűk számára 6—, 9.50, 11—14 forintig. Torna-eszközök szabadbani használatra. Mászókötél sima 5, 6 frt. Mászókötél fonott csomók-kal 7.50. Trapézjáték szabályozható szerkesztés bot anyagtól használható ygalog sáthoz frt 2.70.
Időjelző órák 1.30. Időjelző alakok házikóban 1.50, 2 frt. Acolhárta kertli lakhat telejére a szelvény által kellemes hangot ad, frt 3.50; erő-sőbb hanggal 4.50—5.50. Nyárfakolomp kellemes acsorbán összesen 8.50, 9.50, 10.50, 11 frt. A horogfalazat összes kellekkel. 2. Fővve hársz szódavíz-készítő mellékelt utasítása szerint bárki friss, 2 4 6 8 10 messzeleg A készítéshez szükséges szódavízet készíthet 7 9 11 13 15 frt séges kúttól minőségű 500 gramm borhosavat és 600 gram szódaport tartalmazó csomag 1.50. Fagyaltkésztő Dr. Meisinger 6 12 18 adagra Vajkőpülő gép, Váshírű 5, 10 litere féle grammkésztő 5 7 9 frt féle a legjobb vákizáló 8.50 15 frt Csalládkonyha 10 15 kilóra Légyfogó készlet 30 kr. egy doboz enny 15 kr. mázleg 3.00 7.50 frt. Amerikai husapító, 4.75—6.
Nagy képes árjegyzéket bármintve küld

KERTÉSZ TÓDOR Budapest, Dorottya-utca 1. sz.
és Kristóf-tér gróf Teleki palota.
Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.)

ségével Bécsben tünt fel, így kapott alkalmazást Prágában, azután Bécsben, oly időben, midőn a pesti egyetem sem ellátás, sem javadalmazás tekintetében amazok mellett szöbe sem jöhetett. Hyrtl előadásait Bécsben 3—400 hallgató látogatta, a nagy hallgatósággal arányosan járt a nagy javadalom is, így nem csoda, hogy állandóan ott maradt.

Bámulatos sok a dolgozat, a mi Hyrtl tollából kikerült, a mi csak úgy magyarázható, hogy minden idejét tudományos kutatásának szentelte. Hyrtl laboratoriumának és iroasztalának élt. Érthető is, hogy a ki az emberi szervezetet késsel és ollóval a legkisebb részre szétbontja, és ott mindig újat keres, arra a világ más örömei nem lehetnek vonzóak. Mester volt ő az anatómia terén, mint Cruveilhier, Müller János és Henle, csak hogy más eszközökkel és más utakon kereste az igazságot, mint azok. Az eredmény amazoknak adott igazat, de azért az, mit Hyrtl tett, a miért a tudomány neki hálával tartozik, oly kiváló, hogy kívánnunk kell: bár minél többben volnának olyanok, a kik a mai áramlattól eltérőleg saját eszméik szerint művelik a tudományt. Így üdvös kiegészítést fog nyerni az, a mit mások kihagytak. Ez pedig a tudományra nézve nemcsak hasznos, hanem nélkülözhetetlen is, különben káros hézagok maradnának benne.

Hyrtl József 1811. december 7-ikén született Kis-Martonban. Bécsben tanult s bonczani képességei s ismeretei útján annyira kitűnt, hogy már 1833-ban ott prosectori alkalmazást nyert. 1837-ben Prágában lett a boncztan tanárává, 1845-ben pedig Bécsben nyerte el az első bonczani intézet tanári székét; 1847-ben a császári tudományos akadémia tagjává lett. 1874-ben, szeméinek növekvő gyengülése miatt, kénytelen volt lemondani a szöbe visszavonultan élt Perchtoldsdorfban, Bécs mellett, de azért folytonos tudományos munkálkodás közben. Ugyanitt ünnepelte 1885-ben 50 éves doktori jubileumát, számos tanítványának és tisztelőjének részvételével, melyhez üdvözlő iratával a budapesti kir. orvosegyesület és a budapesti egyetem orvosi kara is hozzájárult.

Ezekben megemlékezvén Hyrtlről, az „Orvosi Hetilap”-nak egyik hazai szakfőúrtól származó közleménye nyomán, érdemesnek véljük pótlékként ide mellékelni az alábbi jellemző adatokat és adomákat, melyeket dr. Baján Miksa küldött be lapunknak.

Hallgatói, a kik ma már mind meglelt korú emberek, kivétel nélkül úgy beszélnek felőle, mint valami magasabb szellem felől.

Egyformán nagy volt, mint tanár, mint író és mint emberbarát. A régi „fegyvergyár”, a bécsi egyetem orvoskari épületeinek egyike, sok olyan jelenetnek volt tanúja Hyrtl és tanítványai között, a melynek csak kevés embernek jutottak osztályrészt. Látta a fekete, „Faust-talárba” öltözött nagy tudóst, tanítványai előtt. Hallotta káprázatos előadását, látta kigyúlni a mesteröket önfeléd áhitattal hallgató fiatal emberek szemében a lelkesedés tüzeit, a mikor letéve a bonczkést, az orvosi pálya ideális oldaláról beszélt. És nincs egyetlen tanítványa, a kinek szívében ne visszhangoznék szava, nincs, a kit élete végéig ne kísérne ez előadások emléke, a melyeken soha sem szűnt meg azt hangoztatni, hogy csak az lehet jó orvos, a ki jó ember is. Uralkodott a hallgatók lelkén, mint senki más és egymagában sikerrel vette föl a harcot az ellen a durva materialisztikus áramlat ellen, a mely akkor, mikor a bécsi egyetem anatómiai tanszékét elfoglalta, az uralkodó áramlat volt.

Ezelőtt harmincz évvel, 1864 október elsején, mikor rektori székfoglalóját tartotta, a materializmusról tartott beszéd az egész tudományos világot meglepte. Ő, a ki a legmaterialisztikusabb tudománynak, a boncztanak a tanára volt, őva intette kortársait, hogy e tanok-

nak ne hódoljanak és vatesi lélekkel megjósolja, a mik azóta mind elkövetkeztek.

Művei maradandó nevet biztosítanak neki a tudomány évkönyveiben. Rendkívüli irodalmi munkásságát műveinek hosszú sorozata mutatja. A leíró boncztanon kívül csak a legvezetesebbeket említjük meg itt. Ezek közt van „A belső hallószerv összehasonlító-bonczani vizsgálatai”, „A bonczolás gyakorlati kézikönyve”, „Az arab és a héber nyelv az anatómiában”, (hogy ezt megírhatta, agkorában tanult meg arabul és héberül), „A jelenkori anatómiai nyelv története és kritikája”, és még sok más mű közt a világhírű „Anatómia tankönyve”, a mely eredeti nyelven húsz, idegen nyelven pedig több mint száz kiadást ért.

1874 óta visszavonultan élt perchtoldsdorfi villájában. Megtörtént és meg nem történt adomák beszélnek nagyszívűségéről, humanitásáról, mely lelkéről.

Ki ne ismerné az orvosi világban azt a pompás komikum történetét, a mely egy vizsgálaton közte és egy erősen trémázó hallgatója közt esett meg.

„Beszéljen a lépről”, szölt hozzá Hyrtl. A trémázó fiatal Aeskulap ötöl-hatol, majd sok kerülgetés után elszántan mondja:

— „Nem tudok.”

— „Nem tud? De hát azt sem tudja, mi a lép funkciója?”

— „Tudtam, tanár úr, egészen pontosan tudtam, de elfeledtem.”

— „Szerencsétlen! Az orvosi világban senki sem tudja, ön az egyedüli, a ki tudja, mire való a lép és — éppen önnek kell ezt elfelednie!”

Egyik előadása előtt a zsufolt hallgatóteremben hirtelen óriási lármá keletkezett arra szöra, hogy valaki tüzet kiáltott.

— „Tűz van!” hangzott utána száz torokból.

E pillanathban föltárul a laboratorium ajtaja, a küszöbön megjelenik Hyrtl magas alakja, s a lármában a perczben véget ért.

— „Korábban akartam már jönni — kezdé Hyrtl, — de nem akartam az urakat mulatságukban zavarni. Szabadna tudnom, mi indította arra az urakat, hogy ily nagy zajjal, lármával mulassanak?”

— „Égtem valami!” kiáltották felé.

— „Igen? Hát ez volt az oka? Ezt hamar magyarázhatom önöknek. Laboratoriumom oly kicsi, hogy alig mozzoghatok benne, s e miatt egész bonczoló ruházatomat a kályha mögé kell akasztanom. Egy szikra elég csintalan volt, hogy szép bonczolókabátomra ugorjék; az meg tüzet fog, s mert nedves is volt, füstöt is ereszt. Ennek a szaga hatott el önökhöz. Nyugodtak lehetnek hát, és most tudják azt is, mért van rajtam ez a régi és kissé piszkos kabát. Fogjunk hozzá, uraim!”

Megtörtént a következő is.

Koponyák megszerzésére buzdította tanítványait, mert, mint mondá, koponyák nélkül az anatómiai tanulmányok lehetetlenek. Szerezzenek minden áron.

Másnap szomorú arccal jelent meg az előadásán.

— „Uraim, — kezdé — önök közül néhány nyilván félreértettek engem és semmit sem hagytak megkísérletlenül, hogy koponyákhoz jussanak. Ma reggel rendkívül nagy hézagokat vettem észre koponyagyűjteményemben.”

Általánosan ismert az a mondása is, a melyben az anatómiáról a következőképen nyilatkozott: „Művészkéz, angvaltürelem és annak az állatnak a gyomra kell hozzá, a melynek az évészt Mózes megtiltotta a népének.”

Sarkasmusa, éles kritikája, és a rendkívüli mértékű atkái, a mely elméjének adatot, sok ellenséget szerzett neki. Nagy kortársával, Brückével, igazi háboruszkodást folytatott. Persze e villongás csak az elvek terére szorított.

E tudós-harcz közben történt meg a következő kis história.

Brücke éheztetési kísérleteket végzett néhány tengeri nyúlra; azt akarta megtudni, mennyit veszít a súlyából a test éhezés következtében.

Allatkáit szorgalmasan mérte minden nap; de nagy bámulatra sulyk nem hogy csökkent volna, de még növekedett. A meglepő jelenség oka pedig az volt, hogy Hyrtl, a nagy állatbarát, titokban mindennap jól megebedeltette a kísérleti nyulacsökkáit. Azóta sem láttak a bécsi egyetemen vidámbb kedvű „éhező” médiumokat.

Nagyon érdekes különben, hogy ellensége volt az eleven metszésnek (vivisekciónak). „A szentírás szavai: az igaz ember megkötőül az állaton is, nemcsak a bécsi berkocsisok számára vannak megírva”, így ír egy helyen. „A legfölszöb és leghasznátalabb állatkínzás ez”, jelentette ki egy alkalommal.

Nagy volt, mint emberbarát. Így, hogy csak kiválóbb jótéteményeit említsük, negyvenezer forint alapítványt tett le a bécsi egyetemen, harmincezer forinttal árvaházat alapított Perchtoldsdorfban, és minden vagyonát, körülbelül egy negyed millió forintot, jótékony ezélokra hagyta. Agg nejkének élete végéig csak a haszonélvezetet hagyta fenn.

Egyetlen jellemző anekdotát még.

Egy délután, előadás végzetével, a folyosón megszólítja a klinika kapusát.

— „Ugyan, József, nincs egy imádságos könyve?”

A kapus sietve előkerítette a kért könyvet. Egy óra múlva meg Hyrtl és visszájja neki.

A kapus nem birta elnyomni kíváncsiságát és megkérde, hogy minek kellett a tanár úrnak az imádságos könyv.

— „Tudja, József, most tartottam az esküvömet ott túl a templomban. Csak azért kértem.”

És most ott aluszza örök álmát a perchtoldsdorfi temetőben. Magyar földön született, német földön élt és ott tért pihenni is.

A BALATONPARTON.

A Balatonparton ütöttem fel sátram, Kedvesebb vidéket de sehol se láttam. Jártam tengerentúl sok országot össze: Ez a hely, mely szívem magához kötözte. Hol — a harcok után — pihenőre leltem. Ennek szerelmétől ittas az én lelkem; Ezt öleli által: mint a szederinda; Tán azért, hogy egykor bölcsém is itt ringa?!

Tán azért, hogy másért, mondjam-e? ne mondjam? Feltáram-e azt a mély sebet a hogy van? A melyben már annyi megérezett tör forgott, Mióta az élet rögös útján bolygok! Mondjam-e? ne-mondjam? hogy a kikben hittem, Mindenütt megcsaltak még eddig, csak itt nem! Itt talátnm enyhét, itt talátnm nyugtot; Gyöngyöző hullámok, itt, a hol ti zúgtok!

Sóhaját is értem itt a vándorszélnek, Suttogó habokkal midőn elbeszélget. Rezgőbokr árnya, hős bereknek lombja, Félteve őrzött titkát, itt nekem elmondja. És ez édes titkok terhétől rakottan, Álmodozva pihen lelkem, itten — ottan; Mint a himes réten melegt gyűjtő méhe, Midőn szomja oltva, s elégtévo éhe.

Nem háborgat itten vásári zaj, lármá, El vagyok egészen a világtól zárva; Mint a fűmilének vihar védő ágon Elrejtőzött fészke: ez az én világom! Lombok sátorából itt köszöntöm dallal, Hogyha száll az alkony, hogy ha kél a hajnal. S hogyha egykor e dal elémül ez a kál: Itt temesetek el a Balatonparton!

SOS Lajos.

A GERJÉNES KINCSE.

Elbeszélés.

Irtá Györfkönyi Károly.

II.

A vendégszobában az ablak mellé terítették a mérnöknek. Vele szemben, a szoba belső sarokjában, más asztalnál már ült valaki. Valami

baromfinak a két marokra fogott szárnyát rája nagy étvágygyal, miközben hosszú, fekete haja oldalra előreomolva, csaknem a tányért érte. A belépőt csak hirtelen villanó szempillantással fogadta.

A mérnök ezt az urat azonnal kapcsolatra hozta azzal az ablakos, sárga komédiás kocsi-val, mely a fogadó udvarán állott. Bizonyosan a gazdája. Egy ideig nézte, aztán megszólította — biztonság okáért németül.

— „Jó a magyar csirke?”

Az idegen szája széles mosolyra huzódott, miközben az egész pompás fogor kivillant a sötét bajusz alól. Fogyatékos nyelven felelt.

— „Köszönöm a kérdését, uram. Csaknem olyan jó, mint Piemontban.”

A mérnök most olaszul folytatta.

— „Önök a hazája Itália?”

— „Szülőházam a szép Brescia.”

— „Művész?”

— „Akrobata, jongleur és állatidomító vagyok, szolgálatára, signor. Névem Giacomo Albano.”

Félig felállott és az ajkához emelt balkézével meghajtotta magát. Képes Zoltán akkor látta, hogy jó öles, széles vállú, délczag fiatal ember.

— „Nos, signor Albano, látom, végzett az ebédjével. Üljön ide hozzám.”

Signor Albano még hamarosan lerágta az utolsó esontot, a hajába törülte a zsiros újait, kapta a boros üvegét és bámulatos gyorsasággal a mérnök asztalánál termett.

— „Nagyon megtisztelt, drága conte, végtelenül megtisztelt...”

A mérnök aztán ebéd közben az olasz bő beszédjéből megtudta, hogy az harmadnapja van itt — segédjével, bámulatos pudlijával, még bámulatosabb ponyvjával, pár majommal, és hogy holnapután, vasárnap, fogja az első nagy előadást tartani.

Képes ebéd után régi palackbort rendelt, melyet aztán a korsómarosné személyesen szolgált fel. A mérnök csöndes mosolylyal látta, hogy az olasz nagy, szénfekete szemé villogva követi a Vargáné erőteljes mozdulatait és hogy ennek az arca önfeléd mosolylyal tűzre gyúl...

Az első liter után, melyet úgyszólván egyedül az olasz döntött a torkába, Képes hunyorgatva intett a távozó után.

— „Szép asszony, mi?”

Az olasz összecsiptetett szemmel hosszat szitt a fogain.

— „Bámulatos! Tökéletes! Ah, conte...”

Hátrádlót a székén, úgy nézte a szoba füstös plafondját.

E közben egy kis púpos emberke lépett be a szobába.

— „Mi baj, Andreo?” — riadt reá a művész.

Az olaszok a fülébe sugott — mérges, rekedtes susogással.

— „Engedelmelem!” dörögte a signor és a mérnök borából a legnagyobb poharat megtöltötte. Azt a kis ember mohón lenyelte.

— „Bocsánat, conte, a ponynak valami baja esett... Drága magas egészségére!”

Azzal a bor maradékát magának töltötte ki és nagy tisztelettel megköcczintotta a mérnök poharát.

Képes jót nevetett magában, aztán kilépett a tornácra.

A Nyiszi Jakab már nem volt az udvaron. A mérnök fogta a pálezáját és kiment az utcára. Ott megállott és elgondolkodva piszkálgatta a földet.

Idejött a vasúti vállalat szolgálatában. Ez, úgy látszik, nem igen indul szerencsével. De, mintha még se hagyná cserben a jó sors. Mintha más oldalról virradna. Ha ezen a vidéken, a hol eddig

senki sem sejtett köszönést, az anyaföld terhes méhe azt a fekete kincset rejténé? ..

Hol az a gombás ember, a Jakab? Hol a Kolozsár eszmadia?

A felső falu végén. Az erre jobbköz felől van, a merről a patak eseregdez végig a kavicsokon.

A szekértű kanyarogva huzódott a szűkűlű völgybe és elhagyván az utolsó házakat, egyenesen behajlott az erdőbe.

Az egyik háznak a parányi két ablakja közé volt kiakasztva a tábla a sújtás, sarkantyús eszma ékes képével, meg a majster czégyével: „Kolozsár János, rokkant és eszmadia!”

Szegényes, szomorú tanya volt biz az, apró ablakokkal, lecsuszamló, rojtos szélű szalmatetővel, gázos udvarral, melyben két árva tyúk kaparászott.

Ordas farkas fogadta éktelen csaholással a jövevényt. A konyhaajtóból Jakab riasztja.

— „Ide haza van Kolozsár?” kérde Képes.

A fiú gyanakodva fogadja.

— „Már miért ne volna idehaza?”

— „Lehet vele beszélni?”

— „Hogy ne lehetne, mikor nem kutya.”

— „Eressz be!”

Jakab feleletkép kilép a folyosóra és behuzza az ajtót.

— „Az úr akarja a faluba hozni az ördög masináját?”

— „Akarja az ördög!” nevet Képes.

— „Az úr akarja elvenni a szegény ember földjét?”

— „Eszembe sincsen!”

— „Hát akkor a levegőbe csinálja a vasútját?”

A házból erőteljes férfi hang szölt ki.

— „Kivel veszekedsz, Jakab?”

Jakab besietett és Képes utána nyomult.

— „Jó napot, majsztrom! Kunsaft jön, aztán ez a lurkó be se akar eresztetni!”

A konyháról nyíló szobában szalmával befont nagy karosszéken széles vállú, hatalmas alak ült.

— „Bocsásson meg neki, jó uram! — mondá Kolozsár, nagy erőlködéssel felállva. — Kissé bolondos a Jakab gyerek. Miben lehetek jó uramnak szolgálatjára?”

— „Miben? Azt nem olyan könnyű megmondani. Embert keresek, a ki nem hiszi, hogy a vasút az ördög masinája.”

— „A bíró mondta!” dörögte elkeseredetten Jakab.

Kolozsár rosálóan megrázta a fejét.

— „Látja, uram, ilyen ostoba minálunk a nép. Kezdett az elébb valamit karatyolni ez a kölyök, de nem hallgattam reá. Most értem már. Hát a vasút iránti járatban van a nagyságos úr?”

— „Abban. Mily nagy hasznot látna abból a nép!”

— „Azt, uram, azt! — ütötte rá a fejével Kolozsár. — Én tudom, mert hál' isten, nem vagyok sült paraszt, mint ezek itt! A császárt szolgáltam huszonnég észteideig — két hadjárásban, nyolcz patáliában. Tudom én, micsoda nagy dolog az a vasút.”

— „Szeretem, hogy ezen a nyomon jár a beszédje, majsztrom! — dicsérte melegen a mérnök. — Megtaláltam itt az első okos embert. Összetartunk, Kolozsár uram! Még talán nyélbe is sűjtjük.”

— „Ha ezen a rongyos falún állana, bizony sohasem! A Csenevér Vendel veszekszik benne.”

— „Vettem észre magam is, Kolozsár. De nem tudom, mi hajtja vajjon ennyire ellenünk?”

— „Hja, jó uram, minden. De minden! Ez a Vendel a falu szöbeje. Ninosen a faluban egy esztendőről a másikkra száz pengő, a mi nem a Csenevér kezén fordulna meg. A termésnek két része már akkor az övé, mikor a vetőmagot hirtelbe adja, borban; pálinkában a másik rész,

mikor a gabona kiveti a kalászt; a negyedik rész az övé, mikor kővébe kötik. Összevásárolja itt a borjút, a baromfit, a malacot, a gyimölcsöt. A ki fuvaroz, neki fuvaroz, a napszámos csak nála talál munkát. Száz a Csenevér karja, mint annak a nagy tengeri piócának, a kit Velence városában kivet a halász az Adriából. Megfogta a száz karjával Vendel ezt a szegény népeket s ugyan szívja a zsirjukat, a vérüket. Bezzeg mi lenne a piócából, ha a maguk vasútja ki taláná vetni a száraz tengerpartra?”

Haragjában mérges köhögésre fakadt a Kolozsár eszmadia.

A mérnök úgy sejtette, hogy nem csupán a falu nagy kára igaztja föl ennyire az öregot.

— „Bizonyosan magát is megfogta...”

— „Engem, uram? Azt ugyan nem. Megpróbáltam. Bizonyos igaz. De ugyan rá talátnm legyinteni a szipolyára! Bezzeg húzódik is tölem azóta. Nagy számadásom van vele!”

A mérnöknek eszében volt a Jakab gyerek beszédje, hogy az öreg Kolozsár felismerte a Gerjénes köszönést. Hiszen épen azért kereste fel a eszmadit. Azon gondolkozott most: említést tegyen-e? közelebbi felvilágosítást kérjen-e?

Óvatos ember volt a mérnök. Minek feltűnővé tenni a dolgot? Minek most kérdené, mikor könnyen maga megnézheti a kincses erdőt?

Búcsuzni akart Kolozsártól, mikor az maga rátért.

— „Azt mondta a Jakab, a tekintetes úr kérdezte, honnan kerül a szönk?”

— „Igen, mert meglepett, hogy van ezen a vidéken.”

Az öreg megvetőleg intett a kezével.

— „Nem ér semmit, megpróbáltam. Több marad köve, salakja.”

— „Kie a Gerjénes?”

Az öreg arczában erre a kérdésre csudálatos változás történt. Elfutotta a vér, ajka megrándult, mintha tájékozásra fakadna, szeme a bozontos szemöldök alól szört a villámot.

— „Kie a Gerjénes? Hát azt mondja az a világeselő, az a karóra való, az övé! Még a törvény is azt mondja: az övé. Pedig nem igaz! ... Nem az övé, mert az örökség! A míg egy isten van: nem az övé! ...

Rázta feje fölött a remegő két öklét. Csak jó időre folytatta nyugodtabban.

— „Az úr most azt hiszi, az eszemet vesztettem, pedig csak a tisztá valót beszéltem ... Eljön az ide, a mikor kivesszem a körme közül az árva jussát vagy megfojtom! ... Megfojtom! ...

Mintán Képes elbúcsuzott az öregtől, az udvaron megszólította Jakabot.

— „Kimesz az erdőbe holnap?”

— „Hajnalba.”

— „Veled megyek.”

— „De én a Gerjénesbe megyek eprészni!”

— „Akar én is.”

A fiú gyanakodva nézte a mérnököt.

— „Ne félj — csitította Képes — nem a keresztet akarom rontani. Csak azért megyek, mert szeretem az erdőt, meg aztán az öregnek is találókos füvet. Mert valamit ahhoz is értek.”

Megnyugodott a gyerek. Megigérte, hogy hajnalban itt megvárja a tekintetes urat.

Elgondolkodva ment vissza a mérnök a fogadóba. A Gerjénesen járt az esze, meg azon, hogy az a bíró tulajdona, de hogy a Kolozsár beszédje szerint a bíró joga vitás. Elve ellen törte pedig az eszét ezeken már most, mielőtt még tudhatta egyáltalán „erdeklődni” fog-e majd a közsételep iránt? Hát ha fölösleges munkát végeztet a drága eszével?

A fogadó kapuzsine alatt, nagy tájékipával a szájában, Vendel állott.

Illedelmesen megemelve a taplósipkát, jó napot kívánt.

— «Varga uram — szolt a mérnök — az éjjel megszállok itt.»

— «Itt tekintetes uram, Létán? Bajos lesz itt szállást találni.»

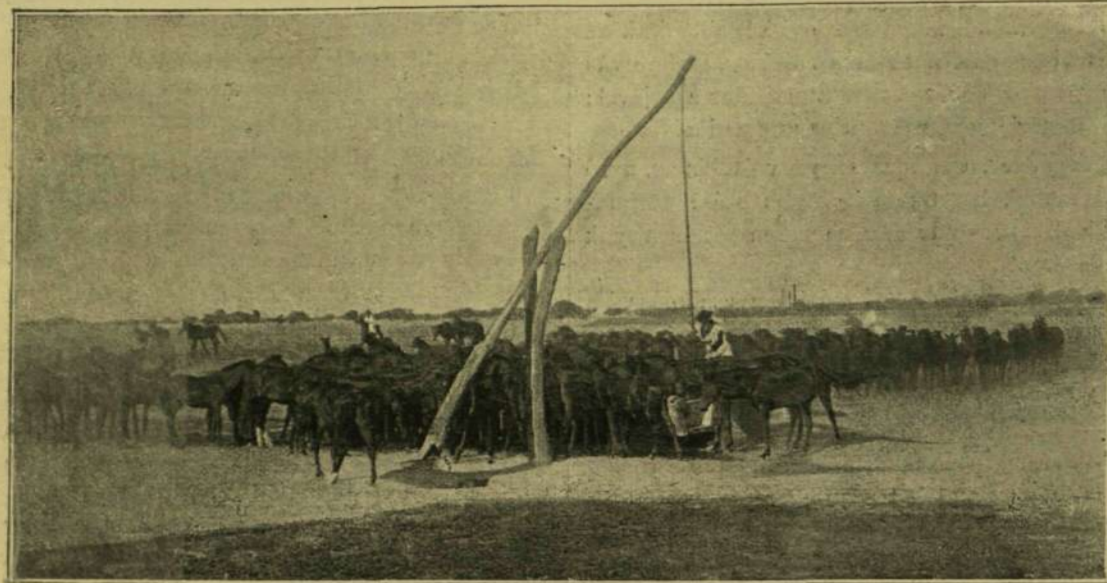
— «Bajos? De ide szállok ám a maga nagy szállodájába!»

BUGACZ.

Pusztai élet Kecskemét vidékén.

Mikor egyszer azt találtam az öreg Dobos számadónak mondani, hogy nagyon keveset tud a világ a mi bugaczi pusztánkról, hát azt válaszolta: «bár csak semmit se tudna!»

Kurta szóban sok van elmondva. Benne van az egész jelen, benne az egész jövő.

MÉNES-ITATÁS.

Röstelkedve a földre nézett Varga Vendel.

— «Kár ezt a viskót fogadónak csúfolni, uram! Nem vagyunk mi megháló vendégre be rendezkedve.»

— «No, no, Varga uram! Egy ágy azért majd csak akad!»

— «Még szalmazsák se, uram!»

— «Jó pénzért se?»

— «Száz forintért se. Nincs helyünk, uram! Nagyon sajnálom.»

— «Csak nem teszi ki a szűrőmet az utcára?»

Alázatosan beszélt eddig a bíró. Most egyszerre gonosz, szilaj kifejezés ült az arcára.

— «Miért ne? Mit keres az úr itten? Hitta valaki? Mit kérd, kutat mindenkinél; szanaszét a faluban — még annál a vén rebellisnél is?»

Mérgesen a szemére húzta a taplósipkát. Aztán odanyúlt a kapu kilincsére. A mérnök akkor látta, hogy oda van akasztva a kézi táskája.

— «Itt van, a mi az úré, aztán — ajánlom magamat a nagyságos úrnak!...»

Képes Zoltánt a falusi szenvedélyességnek ez a második kitérése annyira megzavarta, hogy szó nélkül kezébe fogta a táskáját, sarkon fordult és az utca tulsó oldalán, fent a dombon bekocogtatott a plébánoshoz.

(Folytatása következik.)

DELELÉS.

A BUGACZI PUSZTÁRÓL. — Paur Géza pillanatnyi fényképei.

Mióta a «masina» befurakodott a mi tájunkra, sok jó kelt a nyomában, jó csomó áldást rakott közénk; de bizony a rosszat is nevelte. Régi szokás, régi sok jó veszendőben; öregek tempóját írja az új módi; aztán annyi ismeretlen fajta nyavalya szállja meg az ember testét lelkét, a jószágot meg a termést, hogy manapság sok embernek már csak az a kenyérkeresete, hogy új nyavalyát hajkurásszon, arról írja a sok könyvet.

Jól tudja ezt az öreg számadó. Azt is tudja, hogy a «czirok bogár» meg a «fene rossz pára» pusztítja a szőlőt; aztán az emberek kezdik rávetni a szemüket a homokra; idegenek ütnek fel a sátorfájokat a buczkák tövében; inzellérek méricskélnek a vasútnak az útját, meg annyi úrfajta nép jár-kel ma már a pusztákon, hogy nem sokára megkondul a lélek-harang a pásztorélet felett, mert hisz tudni való, hogy a hova úr teszi a lábát, ott még a fű is görbén géberedik ki a földből.

Azért volna hát jobb, ha semmit sem tudna a világ a bugaczi pusztáról. Maradna minden a régiben, abban a régiben, a melybe eddig a bugacziak szerint — még az istennek se volt panasza, mert hisz azért járja el a legeltető csillagot a pásztor előtt, hogy azzal mutassa ki a jó indulatját.

Aztán szó a mi szó, az öreg bojtár se hazudik, mikor azt hajtogatja, hogy a bugaczi pusztának a világon nincsen párja.

Nem olyan síkság ez, a melyen kis ágasko-

GULYA-ITATÁS.

dással a trücsök is széttekinthet; se nem olyan fátlan pusztaság, a mely felett meg a nap is elunja a járást; hanem egy viruló kert, a hol szellő hordta magból nőtt ki az erdő, haragos zöld sömlyékből indul útra a virágra hulló harmat, arany csillogású buczkák kót cimboraságot a kénye-kedvére ögyelgő napsugár s a hol gulyacsöngő, méneskolomp meg a pásztorfurulya hangja csak azért fognak össze, hogy versenyezve hirdessék a nyárfás örök susogásával: pusztá, pusztá, te vagy a szabadság hazája.

A nagy szabadságot ugyan árok közé szorította már a királyi törvényszék; de azért még nem tudott békót rakni a bojtár lovára. Hébe-hóba átveti magát a kesely az árkon, egy azért, mert nagy a járó kedve, más meg, hogy cserény járta szellőből támadt a gazdája vére.

Ezt a kedvet, ezt a vért nem ismerik az urak. A ki csak könyvből tanulja az igazságot, az ugyan garmadába rakhatja a betűt, de egy csipetnyi szívet se érez a kezében.

A ki meg akarja érteni azt a bűvös titkot, a melyet a nyárfalevél susogása, meg a tenger csillag ragyogása olt bele a bugaczi pásztor lelkébe, az ugyan rossz helyt kereskedik, ha a Csemegi kodexében böngészni az igazságot. Csak

akkor virrad valamire, ha beköszönt a cserénybe s legkivált csendes éjszakán, pipaszó mellett kulacs járogatással ragasztja össze a lelkét a cserénybeliek lelkével.

Talán a cserény az egyetlen egy emlék, a mely még ma is élénk tárja az ázsiai ős magyar tanyáját. Ezen az emléken még alig változtatott az idő; ez az emlék jóformán még ma is úgy áll, mint a hogy Theophylaktosz Szimokatta görög tudós ismerte a turkok idejében.

Különös tanya! Megbámulja az idegen. Csak az a baj, hogy mi magyarok nem bámulunk rajta. Pedig még imádkozhatnánk is mellette.

A pogány ázsiai mordvák áldozati helyének keremet volt a neve. A nyelvészethez nem értek, tehát nem akarom kisütni a «karám» meg a «Cserény» rokon nevet, hanem szólok ahhoz, a mit tudok, meg a mit látok.

Azt olvassuk, hogy ezek az áldozati helyek sövénynyel voltak körülvéve; tetejük nem volt; külső részükön ágakkal voltak díszítve; az áldozati barom tisztulásra szolgáló udvar a bekerített hely nyugati oldalán volt. A törzsfő a déli kapu melletti emelvényen foglalt helyet, s az áldozati lakoma mindig a «keremet» déli oldalán volt.

Szembe ötlő a hasonlatosság a pogány «keremet» és a bugaczi cserény között.

A bugaczi sövény-cserénynek, melyet majd minden héten más-más dombon állít fel a gulyás nép, a déli oldalon van az ajtaja, mindig a nyugati részén van az udvara, ott áll a déli részen a cserénytől elválaszthatatlan czimer, a

nagy ágas, a számadónak, a törzstőnek a déli kapu melletti emelkedésen van a külön helye, s a pásztor nép a cserénynek mindig a déli oldalán üli körül az ételt.

Hiszen sok ilyen furcsa dolgot lehetne ott a

AZ OBSERVATORIUM A FÖGYMNÁZIUM UDVARÁRÓL TEKINTVE.

cserény tájékán összeböngészni, de hát hiába! Magyar ethnographusnak közelebb van Khina, mint Bugacz. Várjunk ezzel addig, míg vasút viz majd Bugacznak.

Egylőre elégedjünk meg azzal, hogy fogadjuk el a számadó «istenhozta»-ját; aztán telepedjünk le az összegöngyölgetett subára s várjuk, míg az áldozati hely közepén égő tűz — a mely soha ki nem alszik — puhára főzi az igazi «gollascht», a melynek ugyan gulyás nyelven «pörköt» a neve.

Farkas-szemét néz már a hold a napvilággal s a messze távol egyik hajlásából hosszú fehér csik látszik, a mely a szeliden lobo-zó tó habjaként fodrosodik felénk.

Jön a gulya! Lassu, kényes lépéssel haladnak mögötte a bojtárok, lassan ösztökélik a jószágot, bár sováro-gva néznek a cserény felé, a mely a nap nagy fáradsagai után pihenést ígér.

Mert hát ne gondolja ám senki, hogy az a bugaczi pásztor nép csak abban éli a világát, hogy hol a napot, hol a holdat bámulja; aztán egyéb gondja se volna, mint hogy hasra fekvé kémlelje a tájat, vagy hanyatt elterülve füttyö-résszen?

Nehezebb annak a dolga minden más munkásénál. Reggeltől estig ott jár a jószág után, pedig sokszor jól esnék a nap égető heve elől a hűsben heverészni, metsző tavaszi szél, hideg őszi eső elől enyhelybe huzódni; hanem az ilyen pihenésre csak akkor jut idő, mikor a delelő jószág is pihen. Csakhogy ebben a pihenésben sincs sok köszönet. A csikósoknak még hagyján, mert a ménes szereti az erdő-hajlatot, a

KALOCSA DÉLRŐL NÉZVE.

AZ OBSERVATORIUM ÉJSZAK-KELETRŐL TEKINTVE.

KALOCSA EGY RÉSZÉ AZ OBSERVATORIUMRÓL.

A FÖGYMNÁZIUM HOMLOKZATA.

KÉPEK KALOCSÁRÓL. — TÓTH MIKE S. J. FÉNYKÉPEI UTÁN.

Paur Géza fényképe.

SZÁMADÓ GULYÁS A BUGACZI PUSZTÁN.

csikós bojtár talál magának árnyékot, hanem a gulya a kút környékét fekszi meg, ott pedig csak nap melegétől izzó homokra heverhet a pásztor s nem jut neki több árnyék, mint a mennyit a kalapja széle vet a szemére. Azt se azért veti, hogy pihenesse a pilláját, hanem, hogy jobban lásson, mert csak az az igazi pásztor, a ki nézésének csak a kóválygó sas tekintete hasíthatja pártját.

Azután azt se kell ám hinni, hogy csupa nézés, csupa ügyelgés itt az élet. Napjában ötször-hatszor is megkívánja a jószág a vizet; ott pedig nincs esőerdező patak, a mely magától ontaná az üdítő italt; ott esülőkre kell kapni a legénynek, hogy vagy másfélszer állatnak kihúzza a maga porcozóját. Mikor a szellő felvágja a bojtár karjáról a borjuszájü inget, elég élő bizonyosságai a duzzadó izmok annak, hogy kora tavasz-tól késő őszig egy-egy ember naponta ezerszer vágja le, ezerszer rántja föl a fél akós vödört.

De meg az a ménes, meg az a gulya se olyan, hogy kötéllel volna oda kötve a pusztahoz. Egyszer csak azon veszi magát észre a bojtár, hogy nagyot bödül egy tehén, a másfél ezer darab jószág földre vágja a fejét, égnek emeli a farkát, aztán az égboruláshoz minden látszó félszét riad s ha nagy a »bogarzás«, hát még a harmadik pusztá határára is át rohan. Vagy ha végig száglad a fergeteg s a tatorján villama, döngése nyomán vág a zápor, kopog a jég, hát megríad a ménes. Akkor aztán nem a furulya hangja mellett dalolják ám, hogy »lóra csikós, lóra, elszaladt a ménes«, hanem, mi tagadás, olyan káromkodással nyargal az a lóra kapott bojtár sereg, hogy még a zivatar is ijedten oldalog el a másik határba.

Az is megcsik, hogy valamelyik szemesebb idegen pályatárs meglapul a puszta, aztán szőre szálán elvesz egy pár úszó, vagy csikó. Biz akkor az ördögnek se jut eszébe, hogy a kecskeméti kapitányra bizza a kurrentálást, hanem felveti magát a számadó a Bogárra, neki vágat a messzeségnek, aztán sokszor az nap, leginkább pedig úgy harmadnap megint csak Bugaczon legel a megkerült jószág. Senki se tudja, hol járt, kinek a keze terelgette? A számadó pedig nem tartozik sem a kapitányoknak, sem a királyi ügyészeknek az orrára kötni, hogy kik a czimborái a bócsai, orgoványi, csengelei, vagy a bácskai határban; de meg ha a királyi ügyésztől nem tanulhatja ki a pásztor a törvény huncutságát, bolond volna az a számadó, ha egy eltévődött csikó nyomának a kikurgatásával gazdagítaná a királyi ügyész tudományát.

Hát csak nem olyan hányd el, vedd el élet az a bugaczi pásztor-élet. Megvan annak a maga terhe; ott is megkívánja az ember a pihenést, s bizony nem csoda, ha kicsit könnyebben sehajt

fel a bojtár, mikor naplement felé oda ér a cserényhez.

Körben állja a gulya a cserényt. Az öreg bika, a Szömök, ide-oda lépdél, meg-megkerüli a nagy háremet s ha néha egy-egy fehérreléled összetűz, hát oda lép közéjük s szeliden választja szét a pórpattarkodó gyöngébb nemet. A czőlőphöz kötött kis borjak hívogatására nyugalomraintón felelnek az anyák, majd kiki megtalálva a maga helyét, leheveredik a gyöpre s a csendesen pihenő jószág körül sorakoznak a kutyák, hogy a »lakos«-sal együtt átvegyék az éjszakai őrzés gondját.

A lakosnak is megvan a maga kötelessége, az sem könnyű mesterség. Nappal ő őri a cserényt, tisztogatja az edényt, este főzi az ételt, éjjel pedig ő veszi át az őrzés terhét. Míg a többi pihen, addig a lakos rágyújt a pipára, rátámaszkodik a buncós botra, aztán a patrórl fülel, kémlel a vad éjbe, hogy a legkisebb neszre arra tartson, a merről a hang támad. Különbön a kutya mozgásából, meg ugatásából is meg-

tudja, ha baj készül s arra még a nyúlalvási számadó is felüti a fejét, mert ha éber is a bojtár, de azért több szem többet lát a sötétben.

Hagyjuk a lakost magára, mi meg telepedjünk a bogrács mellé, a melyből étvágygerjesztőn párolog a pörkölt. Se gyertya, se lámpa nem világít. Elég ha a hold, vagy a csillag fénye megmutatja, hogy hol a bogrács. A ki éhes, legyen magához való annyi esze, hogy ne a csontra, hanem a húsbá szúrja bele a bicskáját.

Évés idején nem pazarolja a szót a pásztor. Csak a számadó tartja beszédével a vendéget, meg-megfordítja, meg-megrizálja a bogrács tartalmát, aztán a kulacsot se hagyja pihenni, mert már a magyar házi gazda tisztessége hozza ugy magával, hogy vendég kedvéért nem sajnálja a maga fáradságát.

Hanem mikor már megesattan a bieska s bebüvik a kis mándli zsebébe, aztán asztali áldás-ként elhangzik a »kedves egészségére valjék«: hát előkerülnek a nyakas pipák s a parázs támasztotta bodor füsttel együtt megered a szó, a kulacs kutyogása megereszti a nyelvet.

Megérzi a gulyás, hogy maga szőrű ember-e a vendége. Ha azt látja, hogy olyan nagyra tartó lélek telepedett közéjük, a ki csak gondülő újságként böngészi a gulyás holmit, azután csupán azért parolázik, hogy tenyeré csattogással csalja ki a pásztor lelkét, hát annak ugyan ki nem pattan rejtett helyéből a pásztor lelke. Ki-kiröppen ugyan egy két mondanás, olyan félig igaz, félig mese pásztor sor; de biz az ilyen beszéd csak arra való, hogy a csalafinta vendég ugratásán bajusz alatt mosolyogjon a pásztor. Ha a vendég ő rajta mulat, miért ne mulatna ő is a vendégen?

Hanem ha azt tudja a számadó, hogy az a vendég csak azért fordította a rúdját a cserény felé, hogy tele barátsággal vegye oda a lelkét, hát akkor azoknak a pásztoroknak a szívében is támad annyi igaz jó indulat, hogy csak győzze a csordulástát méregetni a vendég.

Csakhoggy azt mondják, hogy az urak közül ritkán akad ilyen vendégök. Azok az urak jobban úgy gondolkoznak, hogy talán legalább is három fenytől itélet ragad a tenyerükhöz, ha olyan emberrel fognak kezét, a ki már szidta a királyi törvényszék eleségét.

Pedig azt tartják, hogy nem jó nyomon halad ám az uraknak az észjárása. Nem olyan tökélet ütött feje van annak a bugaczi pásztoroknak, hogy akár melyik úrnak az eszére rászorulna. A lelke is van olyan, hogy nem kótyavetyéli el vásári alkuvással az emberséget. Aztán meg becsület dolgában sincs az nagyon hátra; csakhoggy a becsületet nem olyan könnyűből tanulja, a mit lúdpennával, mésevilágá mellett, szarkaláb be-tükörlé tálolt össze valami nagyfejű tudós,

hanem a szerint tartja, a mint a pusztaiban kóválygó sas röpülése írja fel az égre, vagy a hogy a szabadon lengő szellő súgja fülébe.

Ezek pedig mást beszélnek, mint a mit a betű hazudik.

Hire megy ám a pusztaiban annak, hogy száz-ezrekkel, meg milliókkal csalja a nagy városokban ember az embert; de sokszor, a kiről tudván tudják a csalást, kalapot emelnek előtte, mert hát még az urak előtt is nagyobb ám annak a subának a tisztessége, a melynek bankóból sodródott az irhája! Hanem mikor egy csikóra veti szemét a bojtár, abban már hibát talál az urak esze. Pedig mi a hiba benne? Azért adta az isten pásztornak a szemet, hogy vigyázzon a jószágra. Ha muja, hát ne legyen pásztor; ha elalszik, hát azzal veri meg az isten, hogy más ül a csikójára. Mit avatkoznak az urak az isten igazságába?

Milyen nagy a kerek ég! Hány ezer csillagot őriz azon az isten?! De ha őri is, ki-kiszalad belőle egy-egy, lehullik, elvész a világba; hanem azért se isten, se ember nem bánja, mert marad ott még annyi, hogy nem vesz ki a magja. Hanem ha a gazdák tenger gulyájából kicsap egy-egy tinót a bojtár, vagy gyarapodri nem szabad. Ez rendellenes dolog. A ki ezen rendszerhez szokni nem tud, vagy nem akar, közigazgatási felügyelet alá kerül, mely alul csak akkor szabadul meg, ha annak rendje és módja szerint elköltözik az árnyékvilágból. Utódjainak örökség gyanánt első sorban a családfőre alkalmazott közigazgatási felügyelet jut.

A felügyeleti jogot a kormányzó saját belátása és tetszése szerint gyakorolja, a miért őt felelősségre senki sem vonhatja, még akkor sem, ha azzal bármily mértékben visszaélt volna.

Péter Petrovics »felügyeleti« egyén lett, mivel egy alkalommal Szent Pétervárot német vagy angol lapokat olvasgatott. A rendőrmester folyton szimatoló kő lábú kopói a gyanus embert rögtön följelentették, mire a rendőrmester azonnal Péter Petrovics illetékességi helyre sürgőnyözt, honnan az néhány napra a fővárosba jött, hogy hizott ökreit eladhassa. Az örmény alkuszok szerint a hizott ökrök ára 1—2 rubellel alább szállt, holott Péter Petrovics azt hallotta, hogy a hús ára Berlinben pudonként három rubellel drágább lett. Ezek folytán a mi emberünk a Milliókaja-utca egyik könyvkereskedésében a berlini Tageblattot kérte, hogy az ebben feljegyzett árfolyamot megnézhesse. A könyvkereskedő az idegenre gyanus szemeket vetett. Jóravaló orosz ember német újságot nem keres és nem olvas. Az idegen tehát vagy külföldről érkezett anarchista, vagy pedig bujdósó nihilista, a ki a lap hirdetési rovatában titkos üzenetre vár. A könyvkereskedő tulajdon börtét felteve, de mások példáján is okulva, kik az efféle gyanus embert rögtön fel nem jelentették, a minden utca sarkán kettesével-hármasával ólálkodó titkos rendőrök egyikét figyelmeztette az idegenre. A titkos rendőr áldozatát lépésről lépésre követi, míg csak lakását meg nem tudja. Péter Petrovics semmi rosszat nem sejtve, végre hazafelé indult. A szálloda kapusa, kit a rendőrök a gyanus vendégre figyelmeztettek, azzal fogadja, hogy másutt keresen lakást, mivel szobáját még a délelőtti órákban kiadták. Péter Petrovics holmiját a vasúti indóházba viteti, maga pedig, hogy épenséggel hiába ne jött legyen, ökreit a kínált áron eladja. Amde ez alatt a táviró már régen arról értesítette a kormányzót, kinek területén Péter Petrovics lakik, hogy a nevezett egyént szemmel tartsa, mivel Szent Pétervárot a többek közt német lapokat olvasott s gyanus egyénnel érintkezett. A kormányzó természetesen X városa prisztavjával az ímént kapott parancsot közli még pedig azzal a megtoldással, hogy Péter Petrovicsot családjával a közigazgatási felügyelet alatt állók sorába iktassa. Az ebből kifolyó végtelen zaklatások nyomán a szegény ember elkeseredésében azt találta egy alkalommal mondani, hogy Oroszországban csak a halottak maradhatnak békében. Tíz nap múlva Péter Petrovics családijával együtt a kormányzó parancsára »közigazgatási uton« bizonyítatlan időre Irkutskba küldetett, honnan még esontjai sem kerülnek többé vissza.

A közigazgatási uton hozott határozat, nagy jobban mondva itélet, ellen felebbezésnek nincsen helye, még pedig azon egyszerű okból,

Hej pedig ha volna annak a törvénynek lelke, tudhatná, hogy az isten szabad egeből pattan ki a felbő, a szellőseussal pedig annyi édes szavú tündér lopódzik a pásztor szívébe, hogy fadarab volna, ha hol egyiknek, hol másiknak nem hajlana a szavára.

De hát nem úgy van már, mint volt régen. Vége a jó világnak. Az urak kitaláltak egy törvényt, a melynek »visszaesés« a neve.

Hogy esett volna vissza a bölcsejébe, a ki kitalálta! Ha ujfont bajba keveredik a pásztor, hát tetéjezve szabják rá a börtönt. Hát aztán megér az a csikó, vagy tinó anyit, mint a bugaczi pusztá szabad levegője?

Ej, jobb erről nem is beszélni. Feküdjünk le a subára. Nyugton pihenhetünk, mert hiába keverték hirbe a bugaczi pásztorokat; nincs az istennek külön őrző angyala, mint a vendég-látó számadó, vagy a cserény bojtárjai.

A legeltető csillag ott áll már a helyén, éjszakai legelésre kavardik a gulya. Ismét csendes lesz a cserény környéke, s a mint a subán heverve szemre húzót kalapom alól elmerengök a magányos csillag fényén, a melyet az éj nagy lapjára gondolatjelként vetett oda a teremtő. Fel-feltámad előttem a számadó képében az ázsiai szabad törzsfők hatalmas alakja, harmatot hajtó hús szőlő letínt ősök tudós,

regéjét sugja fülembe s oly jól esik itt álmodni, s valónak hinni az álmot, hogy csakugyan igaz a számadó szava: »tejnuram, az ur isten remekbe csinálta a bugaczi puszta.«

KADA ELEK.

OROSZ ÉLETKÉPEK.

Tolsztoj F. után.

I.

»Közigazgatási felügyelet alatt.«

A fehér csár birodalmában mai napság, két-féle ember van: olyan a ki közigazgatási felügyelet alatt áll és olyan a ki ezt a felügyeletet teljesíti. Számra nézve a kétféle ember majdnem egyenlő.

A csaknem korlátlan hatalommal uralkodó tartományi kormányzókat többnyire a magasabb rangú tábornokok közül nevezik ki, és azért állítják egy több száz négyeszer mér-földnyi terület élére, hogy a rendet, — orosz felfogás szerint, — fenntartsák. Ezen rend pedig abból áll, hogy a lakosok úgy a hogy éljenek, és szó nélkül haljanak meg. Gondolkozni, írni, beszélni, fejlődni, vagy gyarapodni nem szabad. Ez rendellenes dolog. A ki ezen rendszerhez szokni nem tud, vagy nem akar, közigazgatási felügyelet alá kerül, mely alul csak akkor szabadul meg, ha annak rendje és módja szerint elköltözik az árnyékvilágból. Utódjainak örökség gyanánt első sorban a családfőre alkalmazott közigazgatási felügyelet jut.

A felügyeleti jogot a kormányzó saját belátása és tetszése szerint gyakorolja, a miért őt felelősségre senki sem vonhatja, még akkor sem, ha azzal bármily mértékben visszaélt volna.

Péter Petrovics »felügyeleti« egyén lett, mivel egy alkalommal Szent Pétervárot német vagy angol lapokat olvasgatott. A rendőrmester folyton szimatoló kő lábú kopói a gyanus embert rögtön följelentették, mire a rendőrmester azonnal Péter Petrovics illetékességi helyre sürgőnyözt, honnan az néhány napra a fővárosba jött, hogy hizott ökreit eladhassa. Az örmény alkuszok szerint a hizott ökrök ára 1—2 rubellel alább szállt, holott Péter Petrovics azt hallotta, hogy a hús ára Berlinben pudonként három rubellel drágább lett. Ezek folytán a mi emberünk a Milliókaja-utca egyik könyvkereskedésében a berlini Tageblattot kérte, hogy az ebben feljegyzett árfolyamot megnézhesse. A könyvkereskedő az idegenre gyanus szemeket vetett. Jóravaló orosz ember német újságot nem keres és nem olvas. Az idegen tehát vagy külföldről érkezett anarchista, vagy pedig bujdósó nihilista, a ki a lap hirdetési rovatában titkos üzenetre vár. A könyvkereskedő tulajdon börtét felteve, de mások példáján is okulva, kik az efféle gyanus embert rögtön fel nem jelentették, a minden utca sarkán kettesével-hármasával ólálkodó titkos rendőrök egyikét figyelmeztette az idegenre. A titkos rendőr áldozatát lépésről lépésre követi, míg csak lakását meg nem tudja. Péter Petrovics semmi rosszat nem sejtve, végre hazafelé indult. A szálloda kapusa, kit a rendőrök a gyanus vendégre figyelmeztettek, azzal fogadja, hogy másutt keresen lakást, mivel szobáját még a délelőtti órákban kiadták. Péter Petrovics holmiját a vasúti indóházba viteti, maga pedig, hogy épenséggel hiába ne jött legyen, ökreit a kínált áron eladja. Amde ez alatt a táviró már régen arról értesítette a kormányzót, kinek területén Péter Petrovics lakik, hogy a nevezett egyént szemmel tartsa, mivel Szent Pétervárot a többek közt német lapokat olvasott s gyanus egyénnel érintkezett. A kormányzó természetesen X városa prisztavjával az ímént kapott parancsot közli még pedig azzal a megtoldással, hogy Péter Petrovicsot családjával a közigazgatási felügyelet alatt állók sorába iktassa. Az ebből kifolyó végtelen zaklatások nyomán a szegény ember elkeseredésében azt találta egy alkalommal mondani, hogy Oroszországban csak a halottak maradhatnak békében. Tíz nap múlva Péter Petrovics családijával együtt a kormányzó parancsára »közigazgatási uton« bizonyítatlan időre Irkutskba küldetett, honnan még esontjai sem kerülnek többé vissza.

A közigazgatási uton hozott határozat, nagy jobban mondva itélet, ellen felebbezésnek nincsen helye, még pedig azon egyszerű okból,

mivel — a mint ezt nem régebben egy híres orosz jogtudós mondá — a birodalom valamennyi felsőbb törvényszékének számát meg kellene tiszszerezni és a vége mégis csak az lenne, hogy a határozatokat senki sem merné megváltoztatni. Jelenleg a közigazgatási uton számúzott orosz alattvalók száma a 4—5 száz-ezret már rég meghaladta, és alig van rá kilátás, hogy a szerencsétlenek sorsán segíteni lehetne...

KOREÁBÓL.

Korea félszigete, mely most Kelet-Ázsia két leghatalmasabb nemzetének Eris almája, a leg-érdekesebb országok közé tartozik, mivel egészen a legújabb időkig teljesen elzárkózott a nagy világtól. Még a kínaiaknak is, habár ezek védnöki hatalmát elismerik s évről-évre adót fizettek nekik, minden évben csak két ízben volt szabad a koreaiaknak érintkezniök, az 5-ik és 11-ik hold hónap, azaz június és december végén tíz-tíz napon át. Ebben az időben minden a határon át lépétek koreait vagy kínait névszerint számbavettek s külön szemmel tartották. Tíz nap múlva a határon többé nem léphetett át senki, halálbüntetés terhe alatt s ezt a szabályt oly szigorúan megtartották, hogy még oly években, midőn Koreában éhínség volt, sem engedték meg, hogy külföldről rizet vagy más élelmi szereket hozzanak be. A kínaiakon kívül még a japánoknak tettek ily kedvezményt, de ők csak havontéki egyszer s akkor is csak egyetlen nap tartózkodhattak az ország szélén. A megnyitás, azaz az országba belépés-jogát csak 1882-ben vívták ki a japánok és amerikaiak s utánok a többi nemzetek. De még most is vannak az Olaszországgal csaknem egyenlő nagyságú országban egész vidékek, hová fehér ember el nem hatolt.

A legrézteslebb tudósításokat erről az országról egyes misszionáriusoknak közölhetjük, kik nagy bátorsággal, bár némelyik martir halált is szenvedve érte, utazták be titokban az országot. A legjobb mű egy Dallet nevű papé.

Azon kevés európai ember között, kik itt Koreában letelepedtek, van egy hazánkfa is, kit egy angol utazó Savage-Landor Henrik név alatt említ, ki Semalps nevű tekintélyes városban a főváros kikötő helyén telepedőgatód tart s mivel az egyedüli európai ember a vendég-lősök közül, az idegenek legtöbbször hozzá fordulnak. Hazánkfaik közül az utazók sorából tudtukkal csak Zichy Ágost gróf és legújában Gáspár Ferencz időztek futólag Koreában, bár Kínában és Japánban már igen sokan jártak.

Pedig Korea igen alkalmas ország volna európaiak letelepedésére is, mivel éghajlata Közép-Európához hasonlít, kivéve, hogy nyara forróbb s e mellett földe igen termékeny s ásványgazdagsága is nagy, bár ezt a koreai kormány rendszeresen tagadni szokta, nem alap-talanul félvén attól, hogy az arany és drágakövek nagy vonzó erővel bírnak a hódítókra. Egyedüli kellemetlensége ma még ennek az országnak, hogy kellemetlen férgék és pusztító vadállatok igen nagy számmal vannak benne, különösen a lakóházak oly sok nem fizető lakót rejtenek magukban, hogy az európai lehetőleg szivesebben hál a szabadban, ha tigrisek és medvék nincsenek közelben.

Már a múltkor említettük, hogy a koreai műveletlen és babonás nép. De azért nem vad. Falvaik és városaik rendezettek, kőfallal kerítve, mindenütt vannak szántóföldek, sőt házi állatok is, bár nem mind azok, melyek nálunk; így például juhot és lovat csak a királynak szabad tartani, a kutyát pedig rendszeren csak hizlalásra tartják, mivel az ő kutyájuknak húsa állítólag csakugyan jóízű. Az isteneknek — kik alatt náluk az ősök szellemét és Konfuciuszt kell értenie, — juhot és lovat áldoznak.

A főváros, Seoul, melynek igen érdekes déli kapuját képkünkön bemutatjuk, igen jelentékeny hely Hang-Kang mellett. Valódi neve Han-lang, Seoul csak azt teszi, hogy főváros. Van egy pár eléggé széles utcája, de a nagyobb rész kálvnyárgó siktató, a házak tulajdonlag piszkos kunyhók. Kófala, melyet a jelen dynastiának alapítója, Tai-Tao, építtetett ezeltől ötszáz évvel, 9975 láb hosszú s átlag 10 méter magas. Van 8 kapuja, melyből 4 nagy s felette kínai modorban épült pavillonok.

A kormányforma ebben az országban, mint általában Keleten, teljesen abszolutisztikus, a király személye szent, a népnek még látnia sem szabad őt s ha valakit valahol véletlenül megérint, az tartozik azt a helyet szentnek tekinteni s gondosan sérletlen állapotban megtartani. A pénzekben nem a király arcképe van, hanem kínai jelek. Tényleg azonban ez a keleti despotá már régen nyög a papok és a főnemesek uralma alatt.

A társadalmi élet rokon a kínaiával, kiáltól igen sokat tanultak. Lényeges különbségük abban áll, hogy a nők a férfiakkal külön a ház belsejében élnek, de azért rossz dolguk nincs, mert a nehéz munkát kizárólag a férfiak teljesítik s a nők külsőleg is sok tiszteletben részesülnek.

Igen érdekes Koreában az öltözet. Már előbb láttuk a királyi család bemutatott képein a sajtóságos fejdíszet. Rendszeren azonban a koreaiak kalapja más, sok tekintetben hasonló ahhoz a széles karimájú szalma-kalapozhoz, melyet nálunk különösen a székegy asszonyok hordanak, csak-hogy a koreaiak bambusz nádából készül. A ruházat az előkelő embereknél selyem, a köznépp azonban ruháit maga készíti kender-szővetből, s ennek a ruhának fő alkotrészei a bokáig érő bugyogós és az övvel összeróított bő felső köpeny. Érdekes a férfiaknál, hogy hajukat öszefonják s bambusz-pálczácskákkal erősítik meg. Ehhez járul még a kalapszalag is, mivel a kalap nem fedti be az egész fejet s ezért meg kell erősíteni. A katonák a bambuszkalap fölött még egy kikerekített fejtakarót is hordanak. A ruhák színe fehér, kék, zöld vagy barnapiros, de a karok rendszeren más színűek s ezért egy csomó koreai idegenek előtt mindig feltűnő érdekes látvány. Általában érdekes nép az, mivel ebben az országban, mely legalább másfél-száz évig teljesen elzárkózott az idegenek előtt, úgy, hogy régebben »Remete ország«-nak is nevezték, igen természetesen sok eredetiség vert szilárd gyökert, bár újabbban a japánok és kínaiak annyira elhatalmasodtak felettük, hogy a koreaiaknak még külön írástudás sincs, hanem a kínai jegeket használják, bár nyelvük a kínaitól nagyon különböző.

VASUTAK GYORSASÁGA AMERIKÁBAN.

Kevés ország oly alkalmas a gyorsvonatok kifejlesztésére, mint az amerikai Egyesült-Államok, melyeknek népeisége gyér, s különösen nyugat felé nagyon távol esnek egymástól azok az ipari és kereskedelmi központok, melyeken a gyorsvonatnak is feltétlenül meg kell állnia. Mind a mellett még 1888-ig az amerikai gyorsvonatok aránylag sokkal lassabbban haladtak, mint az európaiak s különösen az angolok, mivel a legtöbb vasutnak könnyű építése a nagy gyorsaságot nem bírta volna meg.

Az amerikai azonban nem azért yankee, hogy bárki által lehagyja magát fözetni, s igen természetes, hogy felébredt a vágyuk, hogy náluk legyen meg a leggyorsabbban járó vasut s ezt sikerült is létesíteniök. A Hudson-River vasuton, mely New-Yorktól Buffalóig megy, a Niagara vizesés vidékére, most már egy rendkívüli gyorsvonat közlekedik, mely a 702. kilométer távolságu utat 7 óra 19 perc és 25 másodperc alatt teszi meg, azaz minden másodpercében átlag 26.5 métert, minden órában 96 kilométert tesz meg, holott ezeltől a leggyorsabb vonat sem ment tovább egy óra alatt 90 kilométernyirel.

A vasutvonal déltől északra, majd nyugatra s ismét délfel halad s egészen vége vízszintes fekvésű. A gyorsvonat gépe szokatlanul nagy, 54.450 kgr. súlyu s tenderjében 10.000 liter vizet s 6 tonna szenet hord, ugy hogy összszála 90.800 kgrtot tesz. Összesen 3 nagy ugnevezett palotavaggon van hozzá csatolva, melyek átlagos súlya 40 tonna s alakjuk olyan, hogy a gyors menetnél sokszor egész viharossá fejlődő szélnyomásnak ellenállhasson. A vonat az egész uton csak 3 helyen áll meg, mi közben két helyen új gépet illesztnek be, a mi azonban legföllebb csak 3—4 perc késédelmet okoz. Azt hiszik azonban, hogy kellő berendezés mellett még ezt a gyorsaságot is képesek lesznek fokozni s tekintettel a villamos vasutak versenyére, a gőzvasutal is óránként 120 kilométer utat tehetnek meg.

A villamos vasutaknak nagy előnyük, hogy mo-

torjaik egyszerűen körben mozognak, míg a gőzgépnél ide-oda tolás szükséges, mely sok erőt emészt fel, s ezenkívül erős mozgásnál könnyen veszélyes is lehet. A villamos gépeknél sok a gőzgépnél szükséges rész elesik, sőt külön lokomotív sem szükséges, a mint ezt a budapesti közúti vaspályánál látjuk, hol minden kocsinak külön elektromotorja van. Amerikában jelenleg két nagy villamos vonat van, egyik New-York és Chicago, a másik Chicago és St.-Louis között. Ezeket a vasut gyorsasága óránként 120—150 kilométernyi lehet. De ha kiépülhetett volna a Budapestre Bécsig vezető villamos vasut, ennek gyorsasága 200—250 km. lett volna óránként s ugyanily gyorsaságu vasutat akarnak létre hozni Páris és Brüssel között. A szakértők általában azt hiszik, hogy ily óriási gyorsaság a gőzvasutatknál nem érhető el, vagy legalább nagyon veszélyes lehetne. Minden esetre szükséges volna ehhez rendkívül erős és pontos sín s olyan erős és karsu vagonok. Nem lehetetlen azonban, hogy a következő században ezt is megkíséreljék s ily módon a vasutak rendkívüli átalakulása következik be.

A MUNKÁSOK VEZÉRSZÓNOKA.

Ha most figyelembe vesszük, hogy az ily viszonyok közt élő munkások nagy többsége rendszeres életmódjukról lemondva, magukat családostul a nélkülözések kemény megpróbáltatásának tették ki, biztosra vehetjük, hogy ezt csakis azon elkeseredettség okozta, melyet a Pullmann-féle szűkkeblű kapzsi és fukar munkaadók viselkedése idézett elő. Pullmann 3 millió dollárra teszi a kárát s alig hiszszük, hogy még egy hasonló érvágásnak kitenné magát.

Az amerikai munkások mozgalmát tisztán önvédelmi harcnak kell tekinteni, melyet a munkaadók ellen folytatni kényszerültek.

EGYVELEG.

* A takarodó harangozás Kínában még sok helyen divatos. A legtöbb helyen este 8 órakor húzzák meg, s a kit azután még az utcán találják megbotozzák.

* Az istenséget megcsalni Kínában sem szokatlan dolog. Legújában Kantonban a betegség istenségénél az újvi szokások czeremoniákat

EGY MUNKÁS VASÁRNAPON.

MUNKÁS-GYŰLÉS.

AZ AMERIKAI MUNKÁSOK.

EGY POHÁR VIZ A MUNKA KÖZBEN.

A MUNKÁSOK MOZGALMA AMERIKÁBAN.

Ezelőtt több héttel Pullmann híres amerikai vasúti kocsi gyáros chicagói telepén a munkások abba hagyták a munkát, mivel Pullmann általában kifogásokkal a munkabért tetemesen lecsökkentette. A mozgalom Pullmann gyárából oly rohamosan elharapódzott más vállalatok munkásai közé is, hogy például a vasúti vonalak nagyobb részén meg kellett szüntetni a forgalmat, mert a munkások megtagadták a munkát. Egy ideig ment az ellenszegülés, mert a munkamegtagadókat segíeyező pénztár támogatta őket; de a mint a pénztár kiürült, a daczoskodók beadták a derekukat s egyelőre Pullmann és elvtársai győztesek lettek. Alig hihető azonban, hogy a munkaadók és munkások közt létrejött kényszerű béke sokáig tartana. Ilyen nagy háborgás nem csillapítható le egyik könnyen. A lázongásnak is bátran nevezhető mozgalom oly nagy kiterjedésű volt, hogy az egész világ figyelmét magára vonta. Épen azért időszerűnek véljük, hogy közelebből ismertessük lapunk olvasóival is. Teszszük pedig ezt amerikai hírlapok közleményei alapján a következőkben. A vasöntők — írja a «Scribner Magazine» — az amerikai munkások színt-javát teszik. Igaz, hogy sokat keresnek és sokat isznak, de végre is az ő munkájuk a lehető legnehezebb, és kiváló testi erőn kívül még több-kevesebb képzettséget is megkíván. (Pullmann gyáraiban a vasöntők voltak az első, kik Pullmann kapzsisága ellen fölzúdultak). A «Vasöntők lapja» című hetilapban meg-

jelenő szakcikkek bármely tudományos folyóiratnak becsületére válnának. Ezeknek írói és olvasói tehát épen nem tanulatlan emberek.

A vasöntők Chicagóban és egyéb városokban szombaton este rendszeren valamely nagyobb helyiségben gyűlnek össze, hol többnyire világlátott idős munkavezetők, vagy esetleg Európából került bajtársak korszerű felolvasásokat és beszédeket tartanak. Természetes, hogy ily alkalommal a munkásmozgalmak, a munkamegtagadás okai és egyéb fontos kérdések is alapos megvitatásra kerülnek. A vezetők higgadt emberek, kik a munka abbahagyását csak akkor javasolják, ha a munkaadókkal folytatott tárgyalások cselhoz nem vezetnek.

Az amerikai gyári munkások legnagyobb része oda iparkodik, hogy magának öreg napjaira egy kis kunyhót vehessen, és ezért fillereit gondosan megtakarítja. Mindazonáltal a gyermekek aránylag jobb nevelésben részesülnek, mint szülőik, a mi onnan van, hogy a nagyobb gyártulajdonosok közt berendezett iskolákat és jól fizetett tanítókat tartanak, s így a munkások gyermekei többnyire ingyen, vagy nagyon csekély díjért alapos oktatást nyerhetnek. A jobb módú gyári munkások sokat tart a külsejére és vasárnapiokon nagyon tisztességesen öltözködik. Korán reggel mindenekelőtt vizet iszik, mivel most már mindenki tudja, hogy a reggeli pálinka az ember erejét ellankasztja.

A munkások családi élete példának mondható, mire a különféle olcsó napilapok, könyvek és könyvtárak nagy befolyást gyakorolnak.

teljesen mellőzték, hogy az isten az időről ne bíron tudomással s ily módon zavarba jöjjen.

* Párisban 2.385 hírlap jelenik meg, holott a francziák birodalmában, a gyarmatokat is ide számítva, a párisiakon kívül 3878. A párisi lapok közül legtöbb (196) pénzügyi és (174) politikai, az utóbbiak közül 136 határozottan köztársasági. A sportnak 59 szolgál kizárólag s ezek közül 29 a velocipédéket ügyét igyekszik előmozdítani.

* Legnagyobb kártyások a németek, vagyis legalább náluk fogy el legtöbb kártya. 1891-ben 4 milliónál több játékkártyát adoztattak meg, úgy hogy csaknem minden harmadik felnőtt férfira jut egy kártya.

* Kanári madarat a Harzhegységben évenként mintegy negyedmilliót tenyésztettek s abból kétszáz-egyszázet szállítanak az Egyesült-Államokba, Németországban alig marad tizezer.

* Rabló csíny. Berlin egyik elegáns üzletében egy urinó épen fizetni akart, midőn egy ur beharant, a nőt pofon ütötte s így szólt: «Hányszor tiltottam már meg, hogy tudtom nélkül ne vásárolj semmit». Ezzel kiragadta az erszényt kezéből s eltávozott. A nő csak később eszmélt föl s midőn elmondta, hogy a rablót nem is ismeri, már lehetetlen volt azt elfogni.

* Gounod «Faust»-jáért a kiadó eredetileg 4000 frtot fizetett, de tényleg félmilliónál többet vett be érte. A kiadó azonban, bár nem volt kötelezve rá, osztozkodott a zeneszerzővel.

* 20.000 billiárd golyóból álló piramis fényképe is volt a chicagói kiállítás angol osztályában. Kiszámtolták, hogy e billiárd golyók előállításá végett legalább 2000 elefántot kellett megölni.

A KALOCSAI OBSERVATORIUM.

A kalocsai főgymnázium és nevelőintézet csillagászati observatoriummal is bír, mely létét, felszerelését és egész megállapítását a fenkölt szellemű boldogult Haynald Lajos biboros érseknek köszöni. A tudós főpapot ebben az a nemes szándék vezérelte, hogy egyrészt alkalmat nyújtson a természettudományokkal foglalkozó tanároknak a csillagászat terén is törekvéseik érvényesítésére, másrészt, hogy a tanulók is, a csillagászat elemeinek könnyebb elsajátítása mellett, az intézet berendezése látásánál, magasabb tudományos törekvéseire buzduljanak. Az eszmének híre a legkedvezőbb hatást tette az egész hazában. Ez viszont a biboros főpapot arra ösztönözte, hogy eredeti tervét kibővítsé és oly intézetet alapítson, mely pontosabb tudományos munkák végzésére is képes legyen, annál is inkább, mert hazánkban akkor ugyanis csekély volt a száma a csillagászati megfigyelő intézeteknek.

taira szállnánk, vagy a mechanika bonyolodott szerkezeteibe tévednénk. Ez a rövid leírás úgy sem szaktudósoknak, hanem az érdeklődő művelt közönségnek szól.

Az observatorium helyiségei.

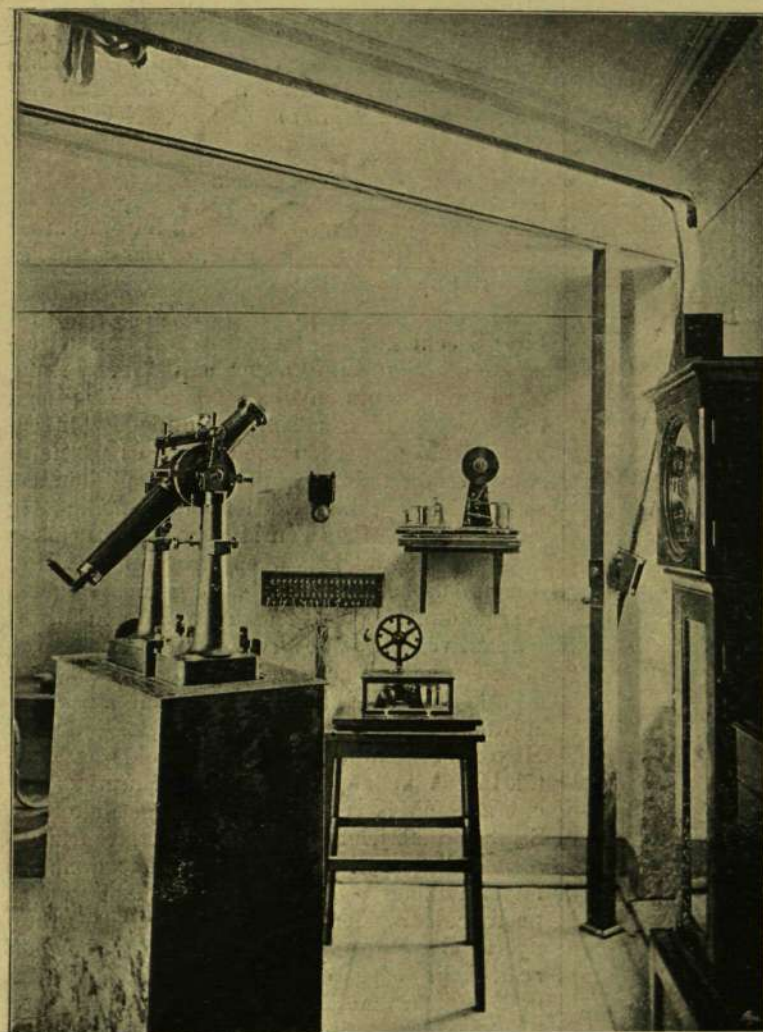
A helyiségek beosztása a következő:

1. Délkeletnek az első szoba a délkelet-messzelátócsó föllállítására van szánva.
2. Éjszaknyugat felé a második szoba, épen a nagy kupola alatt, a csillagászati segédeszközök elhelyezésére rendeltetett.
3. A harmadik szoba az «első-vertical», vagyis a kelet-nyug-ti irányú megfigyelésekre rendeztetett be; a hasadék alatt tehát megfelelő szilárd oszlop-állvánnyal van ellátva, mint az 1. számú szoba, és a két kupola.
4. és 5. A harmadik szobánál, délnyugati irányban, két új szoba van, melyeket Császka György érsek építtetett, mintegy zálogul annak, hogy ez intézet fejlődését ő is előmozdítsa

egy szilárd oszlop van, a megfigyelésnél és tudományos munkálatoknál szükséges készülékek felállítására. Az oszlop magassága a föld fölött 19¹/₂ méternyi.

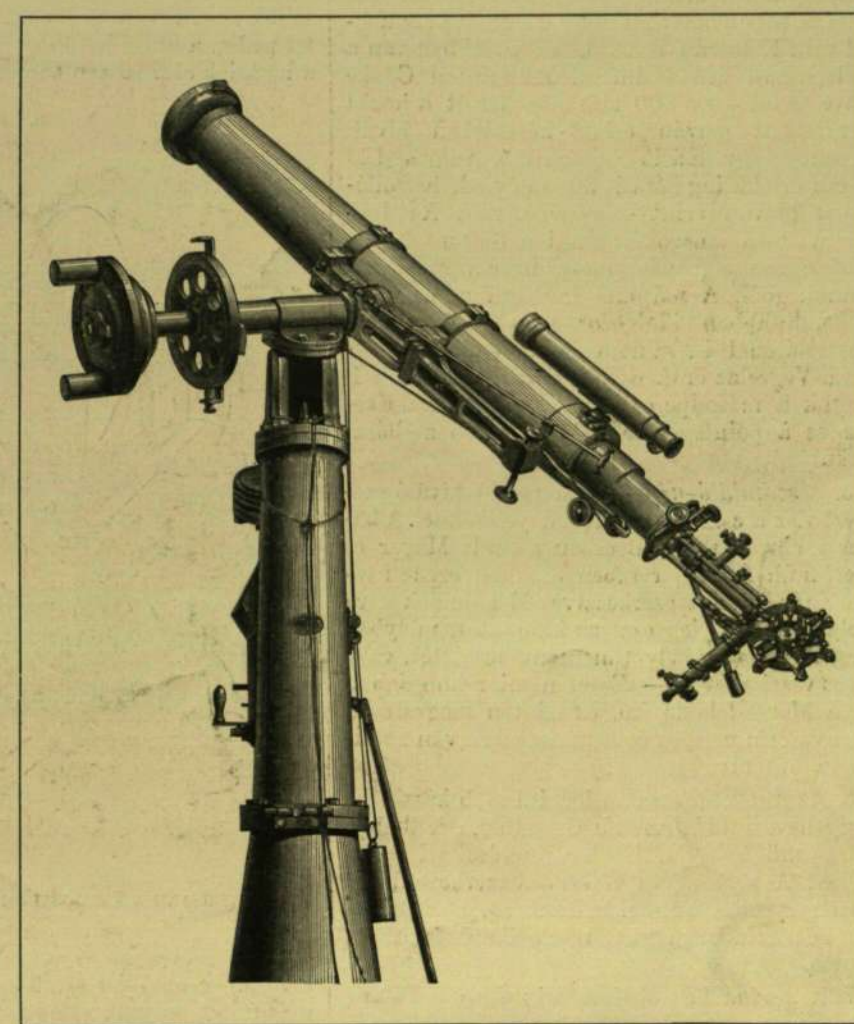
E hely különösen a földmérésnél fontos, mert teljesen szabad tekintetet enged minden irányban; több háromszögelési gúla látható róla; s azért Braun, az intézet első igazgatója, csakhamar kapcsolatba is hozta az országos háromszögelési pontokkal.

Kalocsa vidékének áttekintése e magas állvánnyal igen szép. A szemhatár teljes kör, melyen csak délnyugatra a pécsi Mecsek-hegység rövid gerince okoz némi csorbát; a terület tökéletes sík, s az öt negyedóránira távol eső Duna partjai, az utak és árkok mellett, valamint a falvakban levő facsoportok miatt, lige-tekkel beszűrt óriási parkhoz hasonlít, melynek távát a messze felcsillámló Duna egyik kanyarulata, patakját pedig a Vajas-árok szalagja képezi. A Kalocsához tartozó tanyacsoportokon kívül látható innét Duna-Pataj, Kis-Körös, Ke-

MERIDIÁN-SZOBA.

A KALOCSAI OBSERVATORIUMBÓL.

A NAGYOBB MESSZELÁTÓ.

szándékozik. — A 4-ik számú szoba a gépészeti munkák végzésére van berendezve és a szükséges szerszámokkal ellátva; — az 5-ik számú a csillagász dolgozó-szobája.

6. Innét ismét délkeletre van a könyvtár, és a 7-ik sz., vagyis a kisebb kupola alatt, a fényképezési kamara. — Szintén a kis kupola alatt, de egy emelettel lejjebb van a szolga szobája.

Mint a rajzból is látható, a nagyobb kupola a főgymnázium utcai főhomlokzatán emelkedik; mint ahogy főképpen a nagy messzelátónak mentnek kell lennie minden rázkódtatástól, a kupola elhelyezése e tekintetben nem volna kedvező; szerencsére azonban ez után nagyon csekély a forgalom, nincs is közeve s a föld lazasága is csökkenti a bajt. Egy körülmény mindazáltal korlátozza a nagy messzelátó minden irányú szabad működését, s ez akadály a közel álló kisebb kupola; ámbar a csillagászati megfigyelésekre ez sincs semmi káros hatással.

E helyiségekben kívül még egy kiemelkedő pontja van az observatoriumnak, a főgymnázium éjszaknyugati végén, a tető gerince fölött, a mely pontról legszabadabb a kilátás az egész vidékre. A 12 négyzetméternyi sík tere a padlásról s az observatoriumból is fel lehet jutni; van korlátokkal van körülvéve, és, a mi a fő, közepén

cel, Császartöltés, Hajós, Szegezárd, Tolna, Fadd, Duna-Sz.-György, Paks, a közbe eső és közelebb fekvő helyiségekkel együtt.

Jóllehet az épület, mint említettük, 1878-ik év szeptember havában készen állt, a falak nedvessége miatt azonban a készülékek felállítására s az egész felszerelés csakis 1879-ik év végén vált lehetségessé.

Főbb eszközök.

Az observatorium főbb készülékei a következők:

1. A nagyobb kupolában felállított nagy refractor-messzelátó, 7 hüvelyk nyílással; fénytani része a híres Merz-féle intézetből ered, fölszerelése, és a súlyos készüléket a nap után mozgató óra Browningtól való. Ez az intézet főkészüléke. Ennek mellékészüléke a napfény-sarkító (Helioskop) Browning rendszer szerinti gép, és egy kis fénykép-készülék. E messzelátó ára 5000 márka volt.

Természetes, hogy sem e messzelátónak, sem a többi készüléknek részletes leírását, kezelési módját, szolgálaiti képességét, finom felszerelését, és gondos föllátása körülményeit itt nem adhatjuk elő. A laikus látogatóknak minden

esetre sok a felöltő, nemcsak az, hogy a súlyos, nagy messzelátó minden irányban a legnagyobb könnyűséggel forgatható, hanem egyéb is.

2. A kisebb kupola alatt áll a négy hüvelyknyi nyílású messzelátó, mely kitűnőnek mondható, és optikai szolgálatra való képességére nézve fölülmúlja a nagy messzelátót. E kisebb messzelátó is Merztlől van. Ára 2000 márká volt. Meg kell azonban itt említeni, hogy a mondott ár csak tisztán magára a messzelátóra vonatkozik, állvány és mellékfelszerelés nélkül. E készülékkel szokás rendszeren a látogatott idegeneknek némely dolgokat mutogatni, míg a nagyobbik gyakran épen valami tudományos megfigyelésre van felszerelve és beállítva.

3. *Transit-készülék*, vagyis a délkörben felállított messzelátó, mely az 1. számú szobában van felállítva, és az a rendeltetése, hogy a délkörön áthaladó csillagokat lehessen vele megfigyelni. Ez Yorkban készült Cooke-nál. Ára 2000 márká volt. A készülékhez tartozó szerelőtérzékeny *lejtőmérő* Reinisché szerkesztésű Bécsben.

4. A csillagászati intézetnél természetes, hogy a csillagászati óráknak sem szabad hiányoznia. A főura tulajdonképeni helye a transit-készülék-nél van. Kaloocsán is az 1. sz. szobában van a csillagászati óra felállítva. Ez szintén Cooke műve és mintegy 800 márkába került, a hozzá szerkesztett galván érintő-készülékkel kívül. Ugyanott egy másik egyszerűbb, vagyis 120 márká értékű inga-óra is áll, melynek hasonlóképen galván érintő-készüléke van. Az 1-ső számú szobában szokott lenni a 650 márká értékű chronometer is, mely Bröckingtől való Hamburgból. A második inga-órához hasonló, de gondosabban kidolgozott inga-óra áll a nagy messzelátónál is, szintén érintőkészülékkel ellátva. Végre az órák csoportjában föl kell említenünk a másodperc-jelzőt (Compteur de secondes à pointage), a mely nagyobb zsebórára alakú.

5. A számláló-gép (chronograph) kiváló szerepet visz a csillagászati megfigyeléseknél. A kalocsai chronograph Bécsben készült Mayer és Wolf műhelyében, részben ezeknek eredeti találmánya szerint szerkesztve. E készülék arra szolgál, hogy följegyezze az időpontot, melyben a csillagász valamely tünemény kezdetét, vagy végét veszi észre. — Ezzel némi rokonságban áll a Morse-fele táviró, ez szintén megvan az observatóriumon, és összeköttetésben van az általi vasúti távirókkal is.

6. Az intézetnek talán legkitűnőbb készüléke az ugynevezett *Universale*, Casselből, Breithaupt kitűnő műgépészétől. Ezt szögméréseknél használják. A készülék igen szilárd szerkezetű, ki-estergályozásában, beigazításában, beosztásában és minden egyes részletében fölülmően pontos.

7. A *sertanist* az observatóriumban a Pistor-rendszerben szerkesztett sokkal kitűnőbb *hasádkör* pótolja.

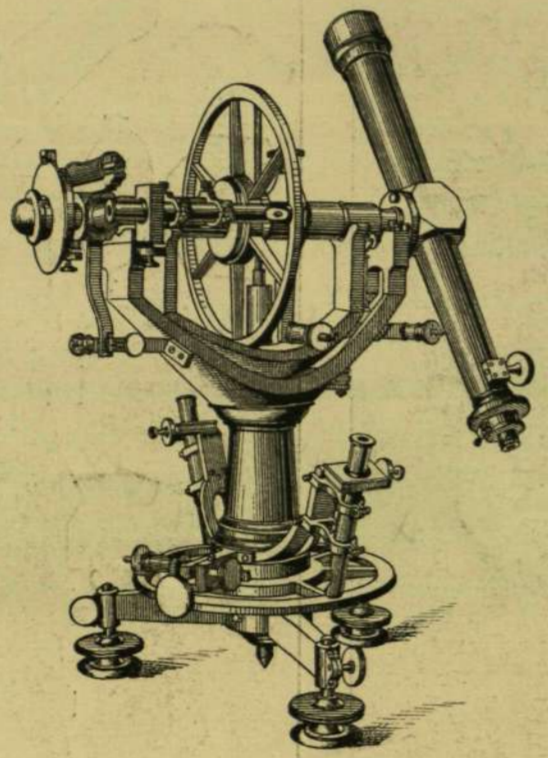
8. A *fényelemzők* (spectroskop) egész csoportjával rendelkezik az observatórium. Ezeknek egyike Vogel-modorú és Berlinben Häntschnél készült; másik Merztlől ered; harmadik a *vision directe* 40 fokú dispersióval, Browning műve, ez már a nap dudorodásainak megfigyelésére is alkalmazható. De kiváló figyelmet érdemel a legfontosabb a negyedik *spectroskop*, melyet Londonban, Braun S. J. eredeti átalakítása és javítása szerint, a leghíresebb művész, Hilger A. készített. A kitűnő készülék 1400 márkába került. Értéke azonban a sok átalakítás, kiegészítést, és tökéletesítés miatt most már sokkal nagyobb. A készülék minden részletekéje a legmelyebb tanulmányozás eredménye. 10 hasáb vehető benne alkalmazásba és a fény dispersiója 75 fokra emelhető, sőt egy újabb elmés berendezés folytán 300 fokra is hozható. E készüléknek nemesak Magyarországon, hanem egész Európában is alig van párja.

9. A szinképek összehasonlítása végett el van látva az observatórium villamos *inductorral*, valamint alkalmas Geissler-csővekkel is. Habár e készülékek nem oly fontosak, egy jól felszerelt observatóriumnál mégis meg kell lenniük, mint sok más dolognak is, hogy minden eshetőségre, kiigazításra, mindenféle megfigyelésre és tudományos munkára készen legyen.

Nélkülözhetetlenek azonban ily intézetnél a finom és pontos *paránymérők* (Præcisions-Mikrometer), s ilyen három van az observatóriumban, és pedig: egy kisebb Browningtől, egy kettős microméter ugyanattól, és egy kiváló microméter Hilgertől; különösen Hilgeré még a legfinomabb és legpontosabb méréseknél is meglehetősen biztossággal használható, miután Braun elmés javításával a fonalak sajátságos beigazítását lehetővé tette.

11. A nagy csillagfénymérő (astrophotometer) Zöllner rendszere szerint készült. Nagysága és súlya miatt csak önállóan használható, s a nagy messzelátóra nem erősíthető; ennek folytán a gyöngébb fényű csillagok vizsgálatánál sem alkalmazható.

12. Még sokkal bonyolultabb készüléke az observatóriumnak az *elemző-fénymérő* (spectrophotometer), Glan és Vogel rendszere szerint előállítva. Ennek az a rendeltetése, hogy segítségével két fényforrásnak, vagy a nap különböző részeinek, nemesak fényerősségét, hanem színképeit (spectrumait) is összehasonlíthatjuk. E készülék külső alakja hasonlít a fényelemzőhöz; csak hogy a hasadék előtt egy hasáb és oldalvást mozgatható kis tükör van alkalmazva; az egyik fényforrásból a fény sugarát épen a hasadék felső részén át halad, a másik fényforrástól pedig, a külső hasáb és a tükör segítségével, a hasadék alsó részén keresztül: így a kettőfelől

UNIVERSALE A KALOCSAI OBSERVÁTORIUMBAN.

jövő fényesomó két szinképet ad, melyek egymás fölött vannak elhelyezve, s annak folytán minden részökben könnyen összehasonlíthatók egymással. — Sajnos, e készülék is oly súlyos, hogy nagyobb messzelátókra nem csavarható; pedig csakis így tehetne alkalmas szolgálatot. Ily csillagászati eszközöknek kívánatos, hogy a szerfelett könnyű alumínium-fém nyerjen menél előbb alkalmazást.

13. Végre még csak a *földrendés-jelzőt* említhetjük fel, mely ugyan nincs még a kellő helyen felállítva, mindazáltal ideiglenes helyén is már jelezte egyszer a földrengés erejét és irányát. — Czölöpökre épített földszinti állványon kell ennek elhelyezve lennie, hogy könnyen mozdítható alkotórészeire semmi helyi mozgás, semmi áthaladó szeker ne hasson. Ez a készülék több ingából, egy függélly, de nagyon esékény egyensúlyban felállított pálczából, meg egy villamos vezetékkel ellátott óraműből áll. A készülék segítségével megtudható a földrengés neme, iránya, erőssége és ideje; egyszersmind figyelmezteti a figyelőt, hogy földrengés van, bármily csekély legyen is az.

A kisebb készülékek közt is több igen érdekes van, mint például: a *felhőjelző* (Nephoskop), a *térfigogató*, Amslertől (Polar-Planimeter), a pontos *körzőmérő*, az *ismétlő theodolít*, stb.

Az építéteken kívül, egyedül a csillagászati műszerekre s az observatórium berendezésére a nagynevű alapító 1889-ig 26,933 forintot adott ki, és 15,000 forint alapítványt tett, melynek kamatai az alkalmazott csillagász javadalmazására fordítandók.

A *szakkönyvtár* is fontos része az observatóriumnak. Hogy a kalocsai intézet azzal is kellően el van látva, már csak abból is következtethető, hogy az első években azonnal 4000 forint fordítottat a szükséges könyvek beszerzésére.

Nagyon érdekesek azon dolgozatok és irodalmi kiadványok is, melyeknek az observatórium részint csevevesszón, részint személyes összeköttetések folytán birtokába jut. Az observatórium a következő helyek csillagászati és rokon intézeteivel van összeköttetésben: *Európában* különféle államaiban: Budapest, Ó-Gyalla, Herény, Fiume, Kis Kartal, Ó-Széplak. — Bécs, Prága, Trieszt, Pola, — Berlin, Potsdam, Kiel, München, Karlsruhe, Göttinga. — Páris, Lyon, — Róma, Palermo, Torino, Milano, Padova, Nápoly, Catania. — Zürich, Genf, Neuchatel. — Greenwich, Liverpool, Stonyhurst, Edinburgh. — Brüsszel. — Leyda. — Kopenhaga. — Stockholm, Christiania, Upsala. — Kiev, Moszkva, Kasan. — *Éjszak-Amerikában* Washington, Georgetown, New-York, Cincinnati, Chicago. — *Dél-Amerikában* Puebla, Tacubaya, Mexico. — Rio-Janeiro. La Plata, Cordoba. — Havanna. — *Japánban* Tokio, *Khindában* Zi-Ka-Wei, a *Filippin szigeteken* Manila, *Indiában* Madras. — *Afrikában* Jöremény-fok, Tananariva. — *Ausztráliában* Sydney, New-South-Wales.

Munkálatok.

Az observatóriumban rendszeren három ember van alkalmazva: egy igazgató, egy assistens, és egy értelmes szolgálattevő.

Az első igazgató dr. Braun Károly volt, a híres Secchi kedvelt tanítványa. Braun a természettudományok és a mechanika mély ismerője, s új tanulmányokra különös képességű tudós volt. Több számszámot és csillagászati eszközöket igen czelszerűen módosított és tökéletesített. Az ő találmánya például az új bombák szerkezete: a csillagászati szakkban pedig elég említenünk a Passagen-Microméter szerföltött bonyolult készülékét, a spectroscop (a vision directe) új berendezését, és a gömbszögmérőt (Trigonometer). — Braun majdnem óriási munkát végzett az observatórium első öt évében: ő rendezte be a helyiségeket, ő állította fel a készülékeket, ő vizsgálta azokat át, kiigazította, tökéletesítette és tette használhatókká. Milyen nagy munka volt ez, azt csakis a szakértők tudják kellően méltányolni. Braun az irodalom terén is serény tevékenységet fejtett ki. Számos czikk jelent meg tőle német, francia és olasz csillagászati és egyéb természettudományi folyóiratokban, valamint a párisi, bécsi és budapesti tud. akadémiák értesítőiben is. Braun nyerte el az amerikai pályadíjat is, az *égből rendkívüli vörösdése* kimagyarazásáért; mi mellett az az amerikai eset is előfordult, hogy a hivatalos értesítés szerint, csak azért nem kapja a megérdemelt első jutalmat, mert értekezésében több volt a szó, mint a mennyit a pályázati feltételek szabtak.

1885-ben *Hünninger Adolf* volt az observatórium igazgatója, ki szintén Secchi tanítványa volt, és három évig a kalocsai observatóriumban Braun mellett mint assistens működött. Mint igazgató csak egy évig volt az intézet élén, de a megkezdett munkákat szorgalmasan folytatta és irodalmilag is értékesítette nemesak a magyar lapokban, hanem önálló füzetekben is. Között munkái között meteorológiai észlelések is vannak. Az observatórium ugyanis meteorológiai megfigyeléseket is tesz: a legnagyobb pontossággal jegyzi naponként háromszor (reggel 8-kor, délután 2-kor és 9-kor) a légsúlymérő, a száraz és nedves hőmérő állását, a felhők alakját és mennyiségét, a szél sebességét, erejét és irányát, a csapadékok minőségét és mennyiségét, a napsütés idejét s a többi közönséges és rendkívüli tüneményeket. A napsütés idejét és a szél sebességét elmés szerkezetű készülékek magok jegyzik fel. A meteorológiai megfigyelések eredményét nemesak az országos központi intézetnek küldi meg az observatórium, hanem hetenként a helyi lapban is közli.

1886 óta *Fényi Gyula* az observatórium igazgatója. Miután a kalocsai csillagászati observatórium részint levelezések, részint tudományos közleményei és dolgozatai folytán a világ csillagvizsgálói előtt ismeretessé lett, meggyűlt a dolga is. Majd Oroszországból, majd Svájcából,

majd Amerikából, és más vidékekről érkeztek felszólítások a közreműködésre. Így fejlődtek és szilárdultak meg, sőt gyarapodtak az observatórium összeköttetései a rokon irányú tudományos intézetekkel. Nagyon természetes tehát, hogy a csillagászatba vágó többféle munkát kell az observatórium alkalmazottjainak végezniök. De e tudományban is csak az tehet alapos kutatást, az juthat új eredményekre, az mozdíthatja elő a tudományt, a ki részletes tanulmányba fog, ki a tudomány részletes fűrkészését teszi munkásságának feladatává. Azért az egyik csillagász például főképen a kettős csillagok színét, vagy fényök változását, ismét más az egyes bolygó útját, vagy az üstökösöket, vagy még részletesebb tüneményt vesz kutatása tárgyául. A kalocsai observatórium mostani igazgatója kiváló figyelmet fordít ez években a nap kiforrásaira (protuberanciáira) s ezekről oly számos és oly becses értekezései jelentek meg a francia, olasz, angol, német szakfolyóiratokban, valamint a magyar tud. akadémia értesítőjében is, hogy ő e kérdésben határozottan tekintélynek mondható.

1891-től kezdve az assistens, Schreiber János S. J., külön a napfoltokat figyeli meg, s e tárgyról igen érdekes munkát készít.

A GALATAI HÍDON.

A KONSTANTINÁPOLYI FÖLDRENGÉS.

Az irodalmi kiadványok költségeit mindig a holdogult alapító, legújabb időben pedig nemeszervi utódja, Császka György érsek bőkezűsége fedezte.

Zajtalanul teszik a megmérhetetlen világűrben a csillagok milliói, látszólagosan küszlöt, de valójában a legpontosabb gépezet szabotosságát messze túlszárnyaló, szigorú törvényekhez szabott mozgásaikat; — zajtalanul működik observatóriumunk személyzete is a bámulatos mindenség törvényeinek kifűrkészésén; — de azt hisszük, hogy az intézet nemes lelki alapítójának szándékát lassan-lassan megvalósítja: részt vesz a tudományos világban gyarapítja, hazánk jó hírnevét a tudományos világban gyarapítja.

TÓTH MIKE S. J.

A KONSTANTINÁPOLYI FÖLDRENGÉS.

Minél több részletes hír érkezik a juliusi nagy földrengésről a Bosphorus partja mellől, annál borzasztóbbnak tűnik fel az. Nemesak Konstantinápolyban pusztított, hanem a város egész környékén. San Stefano, az a kis városka, mely az orosz-török háború végén itt kötött fegyverszünetről világhírűvé lett, csaknem egészen elpusztult. A katolikus templom és a kapuczinusok zárójára romba dől, sok em-

bert maga alá temetve. Makrikój, Cartal, Pendic, Adabaza s más apróbb községek szintén nagyon sokat szenvedtek. A legnagyobb pusztulás azonban magában Konstantinápolyban történt, hol a rengeteg számú sebesültön kívül 150-nél több halottat számoltak össze a földrengés után. Különösen nagy volt a pusztítás *Sztambul* városrészében, a nagy bazár környékén s Galatában, hol sok nő és gyermek pusztult el s egész sereg ház dőlt össze. Balki Stefanónál a földrengés következtében a tenger víze 200 méternyire kiöntött a partra s oly nagy rohammal, hogy csaknem mindent előtűnt, a mi útjába esett. *Valki* szigetén az összes házak közül egyetlen egy maradt lakható állapotban. A nagy dohánygyár épülete Galatában összeomlott; tiz munkást maga alá temetett. A hajózási akadémia palotája megrepesztett és számos más középület részben összeomlott.

Erről a nagy pusztításról mutatunk be most két, a helyszínén készült képet. Az egyik a nagy bazár s a másik a galatai híd környékéről való.

A nagy bazár a sztambuli félsziget közepe táján van; valóságos épület-labyrinth, melyet egészen csak a közelében álló tűztorony (Siraskier) tetejé-

szert épületek. Egyszerűen ez a híd Konstantinápoly legérdekesebb nevezetessége közé tartozik.

S ez a két nevezetesség most a nyomor fészkévé lett. A földrengéstől felriasztott ezrek, a házaikból kizavart lakosok, öntudatlanul oda tolongtak első pillanatban is, a hova naponkint szoktak járni s ott lelték halálukat.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Régi magyar harci dalok. *Káldy Gyula* fűradhatatlanul kutat a régi magyar zenei emlékek után, s a becses anyagot átírja, hogy átadja a közhasználatnak, s játszani s énekelni lehessen. Tavaly a kurucz-nótákat adta ki gyűjteményben, most a régi magyar harciadalokat, a verbunkosokat szedte össze, Lavottának, Csermáknak, Biharinak szerzeményeit. Harmadik verbunkost adott ki, szebbnél-szebb magyar muzikát, a melyet alig ismerünk, pedig, mint a kiadó előszavában megjegyzi, ezek ugy zenében, mint szövegekben felülmúlják a külföldi ilyenmő dalokat. Ez az előszó különben alapos tanulmány eredménye s történetét adja minden egyes verbunkosnak. Érdekes, kedves és szép könyv ez; a ki muzikális ember, siessen megszerezni

A NAGY BAZÁREAN.

magának azt a gyönyörűséget, hogy eljátsza ezeket a tizes harci nótákat. *Káldy József főherczegnék*, mint a honvédség főparancsnokának ajánlotta könyvét. E dalokból, énekekből, ha a magyar honvédség zenekart kap, a legszebb magyar induló válhatnak. A munka kapható a szerzőnél. (Budapest, Kazinczy-utca 2. sz.) Ára 4 frt.

Két regény jelent meg egyszerre *Werner Gyulától*, ki a legújabb irodalmi nemzedék tagjai közt keltett figyelmet *«Anteus»* című regényével, mely több jó írói tulajdonra hívta fel az olvasó és a kritika figyelmét. Ugy látszik, hogy nemesak tehetséges, de termékeny író is. Egyik regénye, mely most van előtűnt: *«Nyárutó»* s Nagy-Enyeden, Baldi Károly kiadásában jelent meg, ára 3 korona; a másik regényét *«Andrásfalvy de Andrásfalva»* címűt egyik napi lapunk közölte, könyv alakban pedig a Singer és Wolfner-féle *«Egyetemes regénytár»* két kötetét foglalja el. Mind a két regény tisztességes munka. A szerző tud drámai összeköttetésekkel szőtt mesét kigondolni; érzékkel bír a regény kellekei iránt; osinos leírásokat nyújt, hangulatosan fest, alakjait foglalkoztatja a cselekvényben, de ma még több benne a jó olvasmányok hatása, mint az igazi életé. Tehetsége most fejlődik, s úgy indul, hogy várakozást ébreszt.

Beniczky névlogatott regényeiből Singer és Wolfner kiadásában a második sorozat 18-ik füzeté

hagyta el a sajátját. A *«Megkésztet fecske»* című regény első kötete végződik benne s megkezdődik a 2-ik kötet. Egy füzet ára 25 kr.

A kalocsai érseki főgymnázium Ertesztője az elmúlt iskolai évről, a szokott iskolai értesítőknél jóval díszesebb alakban jelent meg. Nemesek az iskolára vonatkozó tudnivalókat, a tanítványok érdemsorozatait foglalja magában, hanem bevezetőleg a kalocsai csillagvizsgáló observatorium leírását s annak működését Tóth Mike S. J. tanártól. A czikkhez számos jól sikerült kép is csatlakozik: magáról a városról, az observatorium külsejéről és belsejéről valamint műszereiről. Mai számunk közli Tóth Mike e cikkét, mely az ország egyik tudományos intézetéről tájékoztatja az érdeklődőket.

Új hangok. Állatelegiák, szatirák s másfélék; írta Ponori Theurewk Árpád. A 32 oldalra terjedő füzet dr. Szalkay Gyulának, az orsz. állatvédő egyesület igazgató titkárnak van ajánlva, a mi mutatja czélját, tudniillik az állatvédelmet versek útján is terjeszteni. Többnyire a megkínzott és üldözött állatok mondják el panaszait és siralmaikat.

Előfizetési felhívások. *«A dadogás gyógyítása»* című művére hirdet előfizetést Roboz József, az aradi siketnéma-iskola igazgatója s a dadogók budapesti gyógyítási tanfolyamának vezetője. A könyvet Singer és Wolfner könyvkereskedése adja ki, előfizetési ára 4 korona. — *«Kis-kárpáti emlékek Eless-kötél Vágyhelyig»* című hely- és művelődéstörténeti munkájára hirdet előfizetést Jedlicska Pál esperes plébános Felső-Dióson (Pozsonymegye). A könyv megrendelhető 3 frtért a szerzőnél, a ki ez összeg felét a felsővidéki vízkárosultak segélyezésére fordítja. — *«Bágházi szónoktattan»* Mitrovics Gyula síropataki hittanár ily című munkája megjelenik második kiadásban. Előfizetés ára 3 frt, mely a szerzőhöz küldendő. — *Theurewk István* új kötetet ad ki *«A mai lányok»* címmel, mely szeptember elején jelenik meg, s ára 2 korona lesz. Az előfizetések a szerző nevére, Budapest, VII. Izabella-utca 52 sz. alá küldendők.

Magyar művészek kitüntetése az antwerpeni kiállításon. Az antwerpeni nemzetközi kiállításon részt vett magyar művészek közül többeket kitüntették a juri.

Disz-érmét (médaille d'honneur) Benczúr Gyula kapott, a bolgár fejedelem arczképéért. Elsőrendű éremmel tüntették ki Csók Istvánt, Zala Györgyöt, Ferraris Arturt, Halmi Arturt és Doby Jenőt, az utóbbi rézmetszeteiért. Másodrendű éremmel Hóna Józsefet, Papp Henriket és Teltsch Henriket. A hírneves belga művész, Abry Leon, a magyar osztály választott képviselője, a magyar képzőművészeti társulathoz intézett levelében érdekes megjegyzésekkel kíséri az eredményt. Azt következteti ebből, hogy a magyar festészeti iskola mindent nyerhet ez idő szerint, ha minél gyakoribb kiállítás útján minél jobban megismerteti magát a külfölddel. Az amatőrök s az antwerpeni közönség fennen hirdetik, hogy a magyar osztály a kiállításon egyike a legkomolyabbaknak, melynek minden egyes műdarabja reális művészeti értékkel bír. Egyike azoknak az osztályoknak, a melyek legtöbb tetszésben részesülnek, mert a magyar művészek alkotási módja mindig egyéni, változatos és a technika szempontjából is érdekes; kiállított műveik között egy sines, mely a pusztán beszinézett vászonnál magasabban állana, a melyekben egy-egy érzés, egy-egy gondolat ne jutna kifejezésre. Szép hazájuk művészetének — így fejezi be levelét — biztos a jövődjö.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A szünidei gyermekelepel-egyesület e nyáron is sok fővárosi szegény gyermeket vitt el nyaralásra. Az egyesület évről évre nagyobb mértékben teszi ezt, de távolról sem rendelkezhetik a móddal, hogy a jelentkező szegény beteges gyermekeknek csak felét is elszállíthassa üdülni. Ezért egy-egy csoport csak egy hónapig nyaral, hogy aztán másik csoport válthassa föl.

A múlt hó végén és e hó elején az első csoportban ment Tata-Tóvárosba 65 leány, Turára, Zebegénybe, Trencsénbe egyenkint 40 fin, Körmezbányára 65 leány s Selmeczbányára 100 fin. A csoport egyes szakaszai már a napokban vissza érkeztek. A telep II. csoportja váltotta fel. Az egyesület egyes telepén vig élet van. Az apróságok örülnek a gyönyörű, egészséges vidékek s játékkal, tizedző szórakozásokkal töltik el az időt. A körmezbányai leánytelepet a minap dr. Dégen Gusztáv orsz. képviselő, az egyet alelnöke látogatta meg; a gyermekek élén Földessy tanár és a felügyelő kisasszonyok fogadták. Dégen megemlézte a telepet és jó uszonnint rendelt a leányoknak. Majd egy kisebbzerű kirándulásra is elkísérte a gyermekeket, a kik szá-

valási és játékszenyket rendeztek. Az ügyesebbek egy-egy korona díjat kaptak. A gyermekek általában tapasztalható a nyaralás hatása, gyarapodnak sulyban és egészségben s még a legvéznaabbak arca is megjelent az egészséges pirja, a pórheti pihenő után.

MI UJSÁG?

A hőség. A legforróbb nyári napokból állt az egész elmúlt hét. A hőmérő a 30—40 fok közt mozog, de a falevél meg sem mozdul. Elalélt minden. Eső már rég óta nincs, összeaszott, kiszáradt a mező,

tani. A parton azonban százak türelmetlenkedtek, és lovasrendőröknek kellett közbélpni, hogy a fenyegető tömeget visszatartsák. A katonaságnál is sok napszúrás fordult elő, mosttehát a gyakorlatokat hajnalban tartják s 8 órára a katonaság már visszatér a kaszárnyákba.

A legforróbb nap jul. 25-ike volt, s a budapesti mentők egyesületétől mindegyre kérték a segélyt az utczán összeesett emberek számára. Még a következő napon is tizenhét embert részesítettek segélyben, de egy izben eredmény nélkül, mert Schwarz-

AZ ARANYSZARV-ÖBÖL ÉS KÖRNYÉKÉNEK KONSTANTINÁPOLYBAN.

kiapadtak sok helyen a kutak is. Gazdaember szomorun vizsgálja az eget, keres egy darab felleget; de hiába. A rendkívüli hőség általános egész Európában; nálunk pedig igazi tropikus forróság uralkodik és mezőkön, utczákon sok ember összeesett napszúrás következtében. Budapesten este sem bír lehűlni a levegő; a nap hevében fölmelegült magas falak, kövezetek, aszfalt burkolatok este is árszadják a tikkasztó meleget. Jeget, szódavizet alig győztek szállítani. A Duna furdóiba menekül, a ki elfér. Az egyik ingyenes furdónál, a vámpalota előtt, e hó 25-én valóságos zendülés tört ki, mert a furdó már annyira megtelt, hogy többet nem lehetett bebecsá-

Lipót napszámos, ki a dohány-utczában rogyott össze, nem sokára meghalt napszúrás következtében. A rekkenő hőséget Európa nyugati részeiben már jul. 25-ikén nagy viharok váltották föl, melyek Spanyolországból kiindulva Franciaországban, Svájcban keresztül e hó 26-ikán késő este Bécsbe is elértek s jul. 27-ikén reggel Budapesten is felleges volt már az ég, a nyomasztó hőség elmúlt és délelőtt már esernyőkről gondoskodtak az emberek.

A királyné jul. 23-ikán hagyta el Madonna di Campigliót, s a Dimaron át Mendelhofba kocsizott, a hol több napig fog időzni. Mendelhofból a királyné Bozenen át Ischibe utazik.

A király és a magyar műkincsek. A király, báró Eotvos Loránd vallás- és közoktatásügyi miniszter-

hez legfelsőbb kéziratot intézett, a melyben tudatja a miniszterrel, hogy a magyar műbarátok köre által Magyarország ezredéves állami fennállásának ünnepe alkalmából czélba vett *«Magyar műkincsek»* című díszmű kiadására az udvartartási javadalmazásból magyar művészeti czélokra szánt és a magyar miniszterelnök kezelése alatt levő alap terhére 21, 000 frt összeget engedélyezett.

A belga királyné és a magyar művészek. Mária Henrietta belga királyné a múlt héten meg-

fejedelem arczképét *Benczúr*tól és *Pap* képét: *«Az üres bölcsőt»*. A képzőművészeti kiállítás épületét elhagyva a királyné, *Clémentine* főhercegnő kíséretében az iparszarnok magyar osztályát látogatta meg. Itt ismét *Duckerts* főkonzul fogadta a királynét s egy hazai gyártmányú, kiválóan szép majolikavázát ajánlott föl neki. A királyné kegyesen fogadta az ajándékot. A királyné minöig nagyon szivesen emlékezik vissza hazájára. Zebegényi *Gründorf* lovagot, az antwerpeni sajtó-kongresszus alelnökét a brüsszeli udvari fogadtatás alkalmával a királyné magához hívatta se megszólítással tüntette ki: *«Mindig igen örvendek, ha egy honfival édes anya-*

majd pedig megnézte a templom alatt levő királyi sírboltot, hol az Árpádházi III. Béla király és felesége Antiochiai Anna sarkofajga van és a loretói kápolnát, hol a királyné menyasszonyi koszorúja függ. A templom belső részeinek megtekintése után *Gyalus* László építész vezetése mellett fölment a templomtoronyba s itt jó darabig a remek kilátást élvezte. A főherceg közel két órát töltött a templomban.

Irók és művészek kirándulása a bugaczi pusztára. E hó 14-én Kada Elek vezetése mellett Rákosi Viktor, Vágó Pál, Szabó Endre, Bársony István, Pósa Lajos és Ponori Gézából álló író és művész társaság rándult le a kecskeméti híres bugaczi pusztájára, hogy ott a még hamisítatlan pásztoréletet tanulmányozzák s a Hortobágytól teljesen elütő Duna-Tisza közti buczkás, ligetes pusztát megismerjék. A pásztor nép igazi magyar vendégszeretettel fogadta a vendégeket s készséggel kalauzolta őket azon az óriási pusztaságon, a mely mérföldekre terjedő hosszúságban nyulik le a bácskai határba s a hol még számtalan nyoma van a régi nomád életnek s az azzal járó szokásoknak.

Erdélyi János szülőháza. Erdélyi Jánosnak, a kitünő írónak, *kis-kaposi* szülőházát emléktáblával akarják megjelölni. E czélból *Szabó* Endre ungi evangélikus református esperes és dr. *Mjós* Kálmán vezetése alatt bizottság alakult, mely gyűjtőlevelet küldött szét azzal a kérséssel, hogy az adományok legkésőbb szeptember 1-ig küldendők el Novák Lajos ev. ref. lelkészhez Ungvárra. Az emléktáblát szeptember 16-án leplezik le.

Nemzeti viseletek a milleniumi kiállításon. A millenium kiállítására összeállítandó nemzeti viseletek, különösen a népviseletek, megfestésével a kereskedelmi miniszter *Molnár* Árpád m. kir. operai jelmezfestőt bízta meg. E czélból a kereskedelmi miniszter nevezett festőt az összes megyei hatóságoknak ajánlotta.

Succi börtölése. Julius 27-ikén már a huszadik napot koplalta végig Succi, s bámulatosan győzi az étlenséget. Sőt egy párszor Wulff czirkuszának előadásában is részt vett. Vagy öt percig lovagolt, s jól megülte a nyeret. Ezenkívül naponkint viv, leveleket ír és még mindig mozgékony s beszédes. Ugy a közönség, mint az orvosok részéről most már nagyobb érdeklődés iránta és csapatosan látogatják. Az ellenőrző bizottságon kívül, az orvosok is ügyelnek Succira és naponkint megvizsgálják vérért, a test elválasztmányát, hogy ezek nem tüntetnek-e föl valami tápláló anyagnak bár parányi nyomát is.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: **HETVEI GÁBOR**, a dévai állami tanítóképző intézet igazgatója, tanítóképző intézeti tanár orsz. egyesületének alelnöke jeles paedagogus, ki a tanügyi irodalom terén is buzogn működött, Budapesten. — **Mikó György**, a jótékonyaságról ismert szegvári plébános, Balatonfüreden; mint jó papnak s emberbarátjának, nagy és megérdemelt híre volt; plébániájának egész jóvődelmére a szegényeknek áldozta. Plébániáján a saját költségén egy gyermekotvot tartott fenn, vagyonos hivatelt rendszeresen megadóztatta szegényei javára és példát adott, hogyan lehet valaki szegény eszközökkel bár, de erős akarattal, egy egész vidék szegényeinek segítő atyja. — **SZÉLES LAJOS**, dobozi ref. lelkész, 53 éves. — **Szabó László**, béli esperes-plébános, 1848-ban honvéd, ki a nagyváradi egyházmegyében, Telegden, Belényesben, Beiben lelkészkedett, utóbb betegsége következtében nyugalomba lépett, életének 66-ik, papságának 40-ik évében, Jászberényben. — **TURY ALBERT**, Hajdu-Szoboszló polgármestere 61 éves; annak idején Miksa császár oldalán, mint tisztt működött Mexikóban. Hazajövele után élénk részt vett a városi és megyei ügyek vezetésében és nagy népszerűsége tett szert Szoboszlóban. — **BOTTKA SÁNDOR** honvédszázas és zászlóaljparancsnok Verseczen; özvegye és két árva gyermeke. — **LINDERMAYER JÓZSEF**, 86. galogezredbeli alezredes, életének 51-ik évében, Szabadkán. — **SCHÄFFER ANTAL** nagybecskereki plébános pápai kamarás, a melenczei furdóban. — **BODÁNYI KÁROLY**, a pécsi reáliskolának nyug. tanára. 62 éves Pécsen. Bodányi előbb hajókapitány volt és csak később lépett a tanári pályára. — **Rikóty Károly**, Pápa város egyik legrégibb előkelő polgára 88 éves korában. — **DR. KOVÁCSY PÁL** gyakorló ügyvéd, 41 éves, S.-A.-Ujhejen. — **KOZMOVSEK ANTAL** háztulajdonos, volt 1848/49-iki kormánybiztos, Budapesten, 78 éves. — **ID. HABSÁNYI SÁNDOR**, 77 éves, Nagybecskereken; ugyanott **TURMANN BÉLA** járásbírósi hivatalnok. — **NOVÉR SÁNDOR**, 93 éves, Niklán. — **BALOG JÓZSEF**, Fekete Gábor marosvásárhelyi kir. itélőtáblai tanácselnök sógára, 53 éves, Marosvásárhelyen. Tetemeit Sajó-Szent-Andráson a családi sír-

látogatta Antwerpenben a nemzetközi kiállítás magyar osztályát.

Az osztrák osztályból *Duckerts* budapesti belga konzul vezetése a magyar osztályba, hol *Leon Abry* — a magyar osztály biztosa, az ismert magyar-barát, belga művész — fogadta, ki a királynénak gyönyörű orchideákból kötött eszokrot nyújtott át. *Abry* üdvözlő beszédére a királyné a következő szavakkal felelt: *«Régóta vagyok már távol Magyarországtól, de remélem, hogy polgártársaim még nem feledkeztek meg rólam. Legforróbb vágyam, viszonlani részleteiben is megnézte a magyar műtárlatot. Nagyon tetszettek neki *Ferraris*, *Csók* István és *Munkácsy* képei. Különösen sokáig nézte *Ferdinánd* bolgár*

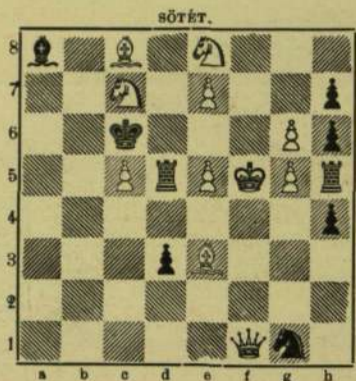
boltba helyezték. — MÁBER LAJOS, nyug. takarékpénztári könyvelő, 43 éves, Budapest. — ERDŐDY ANTAL hivatalnok és 48-as honvéd, Buziáson. — GRABER MIKSA tőrészszakmártoni tekintélyes polgár, 76 éves, Budapest. — GASZT KÁROLY, pécsi cementgyáros, 55 éves. — MURY HENRIK, máv. hivatalnok, 53 éves, Aradon. — SZIGETI VASS GYÖRGY, Beremgye levéltárnoka, a megyének legrégibb érdemes tisztviselője, 80 éves korában, Beregszászon. — SOHNCKENBERGER ISTVÁN, a pécsi püspöki uradalom mohácsi fómolnárja, Pécsen.

LATINOVICS BELÁNE, volt honvédszázár százados övegye, Rosenseeben, Bajorországban, 41 éves korában. A boldogult a pápai társadalom egyik vezéralakja volt. A pápai Jókai-kör, a melynek színesi szakválasztmányát mint elnök vezette, külön gyászjelentésben tudatja halálát. — JANTYIK JÓZSEFNÉ, szül. Belesza Kornélia, szeretetreméltó fiatal nő, házassága 2-ik évében, 24 éves korában; az elhunytban Jantyik Mátyas festőnk és lapunk rajzoló művésze sógorját gyászolja. — TÓTH LAJOSNÉ, szül. Mauthner Anna, budapesti államrendőrségi fogalmazó fiatal neje. — ÖZVEGY CSIKTAPOLCZAI LAZÁR LAJOSNÉ, szül. Farkas Antónia, Lázár Árpád orsz. képviselő édes anyja, 63 éves, Garadobrán. — WAGNER ANDRÁS, Alsó-Meczenzoeffen. — IMMER HENRIK, szül. Wawracsek Teréz, 43 éves, Aradon. — ÖZVEGY WURSTER JÁNOSNÉ, szül. Rattinger Teréz, 81 éves, Pécsen; benne Wurster János czimz. kanonok édes anyját gyászolja. — MECSEK JÓZSEFNÉ, szül. Lázár Gizella, 34 éves, Nagy-Enyeden. — ÖZVEGY KLIMÓ MENTHÉRNÉ, szül. Bodó Cecília, Ujhelyben, 63 éves. — VAJDA DOMOKOSNÉ, szül. Egerházi Katalin, 51 éves, Mezőkölpényben. — STAUBER MARIOTT, Stauber Antal dunaföldvári polgár leánykájá, 7 éves. — ÖZV. GROK ZSIGMONDNÉ, Nyiregyháza társaséletnek köziszlételi hölgye Karlsbadban, honnan holttestét hazaszállították. — IMRE LAJOSNÉ, szül. Nagy Anna, 30 éves, Csik-Szépvízen. — BENKA MARISKA, Benka Gyula gimnáziumi igazgató-tnár 18 éves leánya, Szarvason.

Ábrándozom a tengerparton. Mig a csárda. A Nyitra partjára mentem. A költői tehetségnek semmi nyoma e kezdetleges kis versben. **Pajzán, pajkos, szép leány.** Kellemes kis vers, de inkább csak játék a szavakkal és rimekkel. **Írjak ne írjak?** Az anya bűja. A forma ügyes kezelése figyelmet érdemel, értékesebb költői tulajdonságokat azonban egyikben sem találunk. **Zord őszi szél.** Van benne kis hangulat; a közöletesség mértékét azonban nem íti meg.

SAKKJÁTÉK.

1847. számú feladvány. Bayersdorfer A.-tól.

Világos indúl s az ötödik lépésre matot mond.

Az 1838. számú feladvány megfejtése

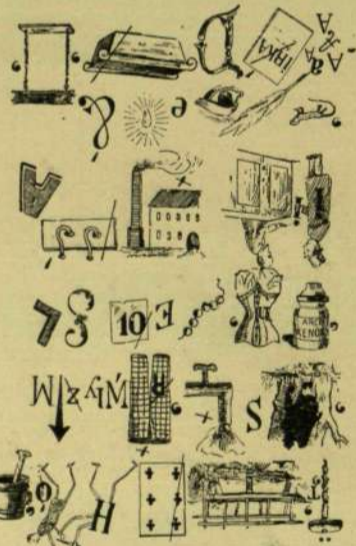
Galitzky W. A.-tól.

Megejtés.

Table with chess moves and solutions, including 'Világos.' and 'Sötét.' columns.

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Eördögh János. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 28-ik számában közzölt képtalány megejtése: Fűtykös.

Heti naptár, július—augusztus hó.

Calendar table for July and August, listing dates and names of saints or events.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Henneberg G. (os. kir. udv. szállító) selyemgyára Zúrichben, a privát megrendelő lakására közvetlenül szállít: fekete, fehér és színes selyemzöveteket, méterenként 45 krtól 11 ftt 65 krtig, postabér és vámmentesen, sima, csikos, kozkásított és mintázottakat, damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőség és 3000 különböző szín a árnyalatban). Minták postafordulóval küldetnek. Svajzban czimzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. (1)

Magyar királyi államvasutak.

Hirdetmény.

Tanuló bérletjegyek életheleltetése Ócsa és Budapest között.

A m. kir. államvasutak igazgatóságától nyert értesítés szerint f. é. szeptember hó 1-jétől kezdve Ócsa és Budapest ny. p. u. között mérsékelt áru tanuló bérletjegyek fognak kiadni a következő árak mellett: I. oszt. 11. oszt. 8 frt, III. oszt. 5 frt. 3 óra: II. oszt. 20 frt, III. oszt. 12 frt. Ezen bérletjegyekre név ugyanazon határozmányok mérvadóak, melyek a tanuló bérletjegyekre név a m. kir. államvasutak személy-díjszabásában foglaltatnak. A bérletjegyek a m. kir. államvasutak igazgatóságának titkári osztályában válthatók. — Budapest, 1894. évi július hó 18-án.

Az igazgatóság.

Az I-ös kocsiosztály életheleltetése a szatmárnagybányai h. é. vasuton.

A m. kir. államvasutak igazgatóságától vett értesítés szerint a szatmárnagybányai helyi érdekű vasuton legközelebbi időben I. oszt. kocsik is fognak közlekedni, melyek forgalomba hozatala napjától ezen vasuton új személy- és podgyász-díjszabás lép életbe, mely a m. kir. államvasutak díjszabás-elárutási osztályában (Csengery-utca 33. sz.) 10 krét kapható.

Budapest, 1894 július 20-án. Az igazgatóság.

M. kir. államvasutak gőzhajózási vállalata. — Beocsin új hajóállomás megnyitása.

A m. kir. államvasutak gőzhajózási vállalata közlése, hogy a vukovár-nyírádi Dunaszakaszon fekvő Beocsinban személy- és áruforgalomra berendezett hajóállomást létesített, mely f. é. augusztus hó 1-ével nyílik meg, Beocsinban tehát a Vukovár és Ujvidék között naponta közlekedő M. A. V. helyi gőzcsenzentel szintén ki fog kötni. Ez alkalomból a folyó évi ápril hó 1 óta érvényes hajózási díjszabáshoz megjelent az I. pótlék, mely folyó évi augusztus hó 1-én lép életbe s Beocsin állomásnak a személy- és teheráru-díjszabási táblázatokba való felvételét tartalmazza. Ezen pótlék a m. kir. államvasutak igazgatóságának díjszabási osztályában 5 krét kapható. — Budapest, 1894 július 18-án.

Az igazgatóság.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Az «Olcsó Könyvtár» legújabb számai:

334. szám:

Mindenféle népség

(Allehanda Folk.)

Irta Hedenstjerna Alfréd.

Fordította Baján Miksa.

Ára 30 kr. Ára 30 kr.

335. szám:

SAPPHO.

Szomorújáték öt felvonásban.

Irta

Grillparzer Ferencz.

Fordította Iváni Jenő.

Ára 30 kr. Ára 30 kr.

336. szám:

A háromszögű kalap

és más beszélek.

Irta Alarcon Péter.

Fordította Harasztí Gyula.

Ára 50 kr. Ára 50 kr.

Gyakorlati francia nyelv tan.

Utmutatás a francia nyelvnek gyors, könnyű és alapos megtanulására.

Irta TIPRAY JÁNOS.

Ára vászonkötésben 1 frt 40 krajczár.

Legjobb és leghírnevesebb papere hőlgyör: a La VELOUTINE Kétszázalagos Késszer BISMUTTAL VEKITVE CH. FAY, ILLATSZERÉSZ, PARIS - 9, rue de la Faix, 9 - PARIS.

50 év óta sikerrel használtatik!

Szeplőket és májfoltokat, valamint az összes bőrtisztálanságokat biztosan eltávolítja az

Eszéki Spitzer Kenőcs és az eszéki Salvator szappan

Valódi minőségben csak a VÉDJEGY. 5701

DIENES J. C.-féle

gyógyszertárban.

Eszéken, felsőváros.

1 tégely Spitzer kenőcs 35 kr.

1 tégely „mosdóvíz” 40 kr.

1 darab Salvator szappan 50 kr.

1 doboz Lyoni rizs por 3 színben 50 kr. és 1 frt.

Figyelmeztetés. Csak akkor valódi, ha fenti törvényileg beiktatott védjeggyel el van látva és kérietik a t. cz. közönség csakis Dienes-féle eszéki kenőt és szappant kérni és elfogadni.

Főraktár Budapest: TÖRÖK JÓZSEF úrnál

Király-utca 12.

2 arany, 13 ezüst érem.

KWIZDA-féle

KORNEUBURGI MARHA-TÁPPOR

lovak, szarvasmarha és juhok számára. Egész dobozzal 70 kr. Fél dobozzal 35 kr.

40 év óta a legtöbb istállóban használatban, étvágyhiánynál, rossz emésztésnél, valamint tehéknél a tej javítása s a tejelőképesség fokozása céljából.

Tessék a Fővárosi védjeggyel ellátott s a vételnél határozottan kifejezni KWIZDA-féle Korneuburgi Marhatáppor.

Főletét: Kwizda Ferencz János orsz. és kir. és román kir. udvari szállító kerületi gyógyszerárban Korneuburgban, Bécs mellett.

Valódi minőségben gyógyszerárban és droguistáknál kapható. 5696

Magyarországi főraktár: Török József gyógyszer. Budapest, Király-utca 12.

Kereskedelemügyi m. kir. miniszter. 50,008—94. 5829

HIRDETÉS.

A Budapest létesítendő Dunahidakra hozzájárult azon pályaművek, melyek nem díjaztak, illetve nem vétettek meg, benyújtók, vagy törvényesen igazolt megbízottjaik által a feladási vagy átvételi elismervény bemutatása mellett, jelen hirdetmény keltétől számítható hat hónapon belül a kereskedelemügyi m. kir. miniszteriumban a segédhivatali főigazgatónál naponként délután 3 és 6 óra közt visszavehető. Budapest, 1894 július 15-én.

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter.

Dr. Lengyel Fr.-féle

nyirfabalzsam.

Kir. szab. Svédhonra.

Már magában véve azon növényi nedv, a mely a nyirfából kifolyik, ha annak törzset megfúrjuk, emberemlékezet óta mint a legértékesebb szőlő szer volt ismeretes, ha azonban ezen nedv a fel-

Ha este megkenjük vele az arcot vagy más bőrrészeket, akkor másnap csaknem észrevétlenül pikkelyek válnak le a bőrről, a mely ezáltal fehéred és gyöngyösdé válik. 5804

Ezen balzsam kíméltja az arcon a ráncokat és himlőhelyeket, ifjú arczsint, a bőrnek fehérséget, gyöngyösdéget és üdéséget kölcsönöz; a legrövidebb idő alatt elavoltítja a szeplőt, májfoltot, anyajegyeket, orrvörösséget, bőrtörést s a bőr minden más egyéb tisztálanságát. Ára egy korsónak, használati utasítással együtt, 1 frt 50 kr. Kapható minden jobb gyógyszerárban.

Főraktár: Török József gyógyszerár, Budapest, király-utca 12.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben, megjelentek, és minden hazai könyvkereskedésben kaphatók:

A Kisfaludy-Társaság legújabb kiadványai:

Aeschylus Oresteiája. Fordította Csengeri János. Füzve 1 frt 50 kr. Diskótésben 2 frt.

Ariosto Örvjögő Lorántja. Az eposz legértékesebb részei. Ford. Ariostóról szóló tanulmányokkal bevezetve és jegyzetekkel ellátva Radó Antal. Két kötet. Füzve 4 frt. Diskótésben 5 frt.

Kjelland L. Sándor Méreg. Regény. Norvégból fordította Ritoók Emma. Füzve 1 frt 20 kr. Diskótésben 2 frt.

Krizsa János költeményei. Összegyűjtötte Kovács János. Füzve 1 frt. Kötve 1 frt 60 kr.

Ugyanitt jelent meg a következő, a m. kir. belügy-minister által 111104/L. 1. sz. a. a törvényhatóságoknak beszerzésre ajánlott nagybecsű történelmi munka.

Az 1843/44-ik évi magyar országgyűlési alsó tábla kerületi ülésének naplója. I. II. és III. kötet. Egy-egy kötet ára 5 frt. Szerkesztette és kiadta Kovács Ferencz kir. tanácsos, ügyvéd. Csongrád megye volt alispánja, H.-M.-Vásárhely v. orsz. képviselője.

Szerző Klauzál Gábor oldala mellett vett részt az országgyűlésen, s feljegyzései, naplója, ma megfizethetetlen történelmi becsesek birnak.

Az 1843/44-ik évi magyar országgyűlési alsó tábla kerületi ülésének naplója. I. II. és III. kötet. Egy-egy kötet ára 5 frt. Szerkesztette és kiadta Kovács Ferencz kir. tanácsos, ügyvéd. Csongrád megye volt alispánja, H.-M.-Vásárhely v. orsz. képviselője.

Szerző Klauzál Gábor oldala mellett vett részt az országgyűlésen, s feljegyzései, naplója, ma megfizethetetlen történelmi becsesek birnak.

Röser János nyilv. tan- és nevelő-intézete

Budapest, VI., Aradi-utca 10. sz.

Tanulók felvétele naponta dé. e. 8—12-ig a nyilvános négy osztályos polgári és a nyilvános három osztályos kereskedelmi iskolába. Bizonyítványok államéremnyesek. Kereskedelmi iskolám teljesen egyenlő és egyenrangú a kereskedelmi akadémiákkal. Zárbizonyítványai az egyéves önkéntesi katonai szolgálatra jogosítanak.

Ezen intézet már 41 év óta áll fenn, eddigi tanulók száma 12521. Vidéki tanulók a nevelési internátusban teljes ellátást, feljegyzéset és családi nevelést nyerne. — Értesítőt küld az igazgató: RÖSER JÁNOS Budapest, VI., Aradi-utca 10. szám. 5825

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Báró Kemény Zsigmond

összes beszélei.

Kiadja a Kisfaludy-Társaság.

Két kötet.

Ára füzve 3 frt, vászonba kötve 3 frt 60 kr.

Tartalom: A szív örvényei (1851). — Két boldog (1852). — Szerelm és hűség (1853). — Alhikmet, a vén törpe (1853). Erény és illem (1853).

A kereskedelemügyi m. kir. miniszter.

SIÓFOK.

Magyar tengeri fürdő idegedző hullámvérssel.

A fővárosi előkelő körök kedvelt kirándulási helye.

Utókurára melegen ajánlható!

Szept. 1-jétől tetemesen leszállított árak! Modern kényelemmel berendezett szobák. Kötöny konyha, gondos kiszolgálás.

Villamos világítás, vízvezeték. Löverseny, halászat, vitorlázás, csónakázás.

Nyaraló telkek jutányos áron.

Értesítést nyerhetni Holzwarth Continental szállodájában vagy az igazgatóságánál Siófokon.

Mérsékelt áru jegyfűzetek Cook és Társa utazási irodájában (József-tér 4.) kaphatók.

Bővebb felvilágosítást adnak a dr. Preysz «Fürdőirodalmi könyvtára»-ban megjelent ismertetések, melyek minden könyvkereskedésben beszerezhetők. 5828

WEINWURM ANTAL

tenykepez első magyarországi chemigraphiai műintézete Budapest, IV., Károly-utca 3.

készült mindennemű cinkvezetű díszot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia után. Alaprajzok, térképek, halozatok fotolithographia után a legújabb nyosabban sokszorosítottatnak.

Külön berendezés hízonkiváló fényképfelvételekre.

Külön berendezés hízonkiváló fényképfelvételekre.

BUDAPESTI CZÉGEK.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

MAGYAR-HORVÁT ÉS HORVÁT-MAGYAR SZÓTÁR.

Közhasználatra összeállította
SPICER MÓR.

I. RÉSZ: MAGYAR-HORVÁT.
II. : HORVÁT-MAGYAR.

Egyes rész ára 2 frt.

A két rész egy félbörkötésben 5 frt.

Tanulmányokat
Könyvtárakat
Gyermek- és ifjúkorra
Bürokratákra
ajánl
és
elhelyez

Gerson Anna asszony
BUDAPEST,
Andrássy-út 21.
(félelelet).

LATZKOVITS A.
BUDAPEST,
IV. kerület, Váci-utca 22. szám.
Cs. és kir. szabadalmazott fehérnemű-gyáros
ajánlja

uri divat- és fehérnemű-ujdonságait

Hirdetések felvételnek

a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalában,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

A cséplési időnyre!

**Gépolaj,
kocsikenőcs,
zsákok,
ponyvák és**

egyéb gazdasági
szükségleti cikkek,
**SZÁVOSZT
ALPHONS**

cs. és kir. udvari szállító
magkereskedése
és gazdasági cikkek üzletében

**BUDAPEST,
V., Arany János-utca 11.**
szerezhetők be a legjutá-
nyosabban.
Árjegyz. kívánatra ingyen
és bérmentve.

5670 A
kereskedelmi bank
felmondotta

Kertész Tódor
műiparú raktár
üzlethelyiségeit.

Most

alkalom nyílik 1000
meg 1000-féle cikk
olcsó bevásárlására.

31. SZÁM. 1894.

BUDAPEST, AUGUSZTUS 5.

41. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt félévre 6

Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt
félévre 4

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 5.—
félévre 2.50
Külföldi előfizetésekre a postai
meghatározott viteldíj is eszandó.

A 82,502/II.sz. rendeletben a magas kormány részéről ajánlva

Tűzi fecskendők

tökéletes ventilrendszerrel (központi fém-ventilek egy csunban egyesítve). Különlésségek, községek, tűzoltók és gyárak részére, tűzoltó szerek minden nemben, anihilátorok, kender- és spirál-tömők, felszerelések tűzoltók számára, sisakok, övek, stb., szab. létrák, építési és kutszivattyúk, mindenemű armaturák, gőzfertőtlenítők, szerszámok, jutányos árban jóállás mellett kaphatók

Tarnóczy
tűzoltószerek és
gépgyár-részvény-társaságnál Budapestben.
Gyár: Külső Váci-út 95. — Mintalep: Teréz-körút 36. sz.

Korunk fő nyavalyája az idegesség

és vértelenség, melyből számtalan más kór származik. Ez elle. pedig legbiztosabban hat a

VASAS CHINABOR

1 üveg 1 frt 20 kr., 5 üveg franco küldve 6 frt.
Ezen bor a saját magam által termelt mész Sherryvel van készítve és minden hasznosvíz készítmények között a legtöbb chinaalját és vasat tartalmazza.

Rozsnyay Mátyas gyógyszer-művegy-és szeti laboratorizuma, Aradon.
Kapható Budapesten: **Török József** gyógyszerész úrnál és minden magyarországi gyógyszerüzletben.

Szabadbani szórakozáshoz alkalmas cikkek:

Angol Croquet-játék utastással 7-20 frtig. Lawn-tennis angol társasjáték 25, 35, 50 és 80 frt. Lawn-tennis rakett, párja 10, 14, 20 frtig. Lawn tennis labda 12 darab 5 40-10 frtig. A Lawn-tennis játék szabályai 20 kr. Football erős marhabőrrel bevona 7.70-10.42 frtig. Hajító gömb (Schleuder-Ball) marhabőrrel 7 frt. Volant-játék 1 pár 110, 1.50-2 frt. Toll-labda hozzá 1 darab 15, 20, 25 kr. Karika játék 12 vető bot és 12 karika 1.50-2.30 forintig. Lignum sanctum • kuglizó 9 9/16 10 10/16 11 11/16 12 12/16 13 13/16 cm átm.
Kuglizó-bábok tartós gyertyánfából egy készlet frt 2.50. Orosz ku. Hintó, egész szék udvarban is felállítható, egy készlet 5.50-6.50. Lampionok kertek kivilágításához 10, 15, 20, 30, 40 kr. Papir-léggömbök 50 krtól 3 frtig. Magnesium-fáklya 30 percig meg-
lépó villanyos fényt terjeszt frt 1.30. Flobert-puska kertben társasjátékhoz mutatásnál 7-20 frtig. Vas csillámba kugró hobbocczal 2.50-3 frtig. Parafa uszó-öv 3.50, 4.50, 6.75. Uszó-öv lég-
gel tölthető 6-7 forint. Velociped 3 kerékes, egész vasból, igen tartos 5-10 éves fiúk számára 8.—, 9.50, 11-14 forintig. Torna-eszközök szabadbani használathoz. Mész-kötelő sima 5, 6 frt. Mész-kötelő fonott csomók-
kal 7.50. Trapezúdi szabályozható szerszám bot gyantát használható syalog setához frt 2.70. Nagy kerti napernyő japáni. 80 krtól 15 frtig. Zöldjűző barát csinos svájci hazikóban frt 1.20. Zöldjűző alakok hazikóban 1.50, 2 frt. Acolhárfa kerti lakház tetőjére a szélvívás által kellemes hangot ad, frt 3.50; erő-
sebb hanggal 4.50-5.50. Nyájkolomp kellemes accorban összehangolva 5 kolomp 8 frt, 7 kolomp 11 frt. A horoghalászat összes kellékei. D. Fèvre párizsi szódavíz-készítő mellékelt útmutatás szerint bárki frisa, 2 4 6 8 10 mész-zelyes A készítéshez szükséges szódavízet készíthet 7 9 11 13 15 frt ségek kitűnő minőségű 500 gramm borkészít és 800 gram szódavíz tartalmú csomag 1.50. Fényképező Dr. Meisinger 6 12 18 adagra Vajkőpülő gép, Vászárhegy- 5, 10 leitere féle önműködő 5 7 9 frt féle a legjobb vajkőpülő 8.50 15 frt Csakládi konyha- 10 15 kilóra Légyfogó készülék 30 kr. egy dohoz eny 15 kr. 3.60 7.20 frt. Amerikai husapritó, 4.75-6.

Nagy képes árjegyzéket bármintve küld
KERTÉSZ TÓDOR Budapest, Dorottya-utca 1. sz.
és Kristóf-ter gróf Teleki palota.

„Toronyórák“

palota, lakanya, gyári órákat, villanyórákat, legelőnyösebben rendez be
Mayer Károly L.
I-es magyar gép-órágyára
Budapesten, VII., Kazinczy-u. 3.
Képes árjegyzék, költségjegyz. bérn.

Privát-
Detektiv
BUDAPEST,
Vas-utca 12,
elvállal diskkrét megbí-
zásokot, kutatásokat,
megfigyeléseket
vidéken is.

GANZ ÉS TÁRSA

VASÖNTŐ- ÉS GÉPGYÁR-RÉSZV.-TÁRSULAT BUDAPEST.

Ajánlanak mindennemű vas-, acél- és fémöntvényeket
építkezési és gépészeti czélokra vízvezető csöveket, szivattyúkat, lecsapoló és öntöző-zsilipet, készülékeket a belvizek leeresztésére. — A helyi viszonyok szerint szerkesztett turbinákat, órlöhengereket kéregöntetű hengerekkel és malomberendezési cikkekkel. — Zsilipeket bármily nagyságban és bármily rendszer szerint. — Alagcsöveket, zárkészülékeket, cső- és kapu-zsilipekhez, czölöpverő gépeket, anyagszállító kocsikat. — Álló vagy fekvő gázmotorok egy vagy két hengerrel és mindenemű zúzógépek.

ORSZÁGOS KIÁLLITÁS BUDAPEST 1886. KÖZREMUKÖDŐI ÉREM JELES TAJÉKÉPFELVELEKÉRT
Klász György
Fényképezési műintézet
BUDAPEST
IV. hatvani utca 18 sz
12^{sz} emeleten
Elvállal mindennemű fénykép felvételeket, többszöröseket gépek ről, par-mű és tantárgyakról, s a t
PHOTOLITHOGRAPHIA, CZINKOGRAPHIA, FÉNYNYOMAT, AUTOGRAPHIA, FÉNYMÁSOLAT.
ORSZÁGOS KIÁLLITÁS BUDAPEST 1886. KÖZREMUKÖDŐI ÉREM JÓ PHOTOLITHOGRAPHIÁÉRT

A Pozsonyi Kereskedelmi Akadémia,

melynek végbizonyítványa egy évi önkéntesi katonai szolgálatra jogosít, és melynek eddig végzett tanulói a legelsőrendű kereskedő, gyári és bankári czégek-nél, vagy közhivatalokban és a mezőgazdaságban nyerne alkalmazást, 1894 szeptember elsején tizedik évfolyamát nyitja meg.
Az intézetet látogató vidéki tanulók elhelyezésére ügyében az igazgató készséggel jár a szülők kezére. Az ezen tanulók fölött iskolán kívül is gyakorlandó felügyelést pedig az intézet tanárai gyakorolják, kik közül egyebiránt némányan szintén fogadnak családjukba tanulót teljes ellátásra. — Felvilágosításokat kész-éggel ad és tájékoztató évi jelentést kívánatra küld:
Pozsonyban, 1894 július hó. Jónás János, igazgató.

VILMOS FŐHERCZEG.

1827—1894.
VÁRATLAN csapás sújtotta uralkodó házunkat a múlt vasárnap, július 29-én, olyan baleset érvény tagját, Vilmos főherczegét, mely az agg, de még jó magabiró férfúnak életébe került.
Mély részvétellel értesült a nagy szerencsétlenségről különösen monarchiánk lakossága, mely az uralkodó háznak, kivált pedig e ház fejének, királyi ő felségének, örömében s bánatában mindenkor osztozik.
Vilmos főherczegen, fájdalom, az a tapasztalás teljesült, hogy az ember igen gyakran épen a bajt, veszélyt kerülve jut bajba, veszélybe. A gyászos véget ért főherczeg kedvelt nyaraló helyén, a Bécshez közeli Badenben időzött, néhány közelebbi rokonával lakván ottani szép nyári palotájában, melynek különben is mozgalmas környékét épen mostanában kezdte még jobban élénkíteni a közelében elhaladó újonnan megnyitott villamos vasút.
A főherczeg, hogy háttas és hintós lovait mennél inkább hozzászoktassa a villamos vasutak morajához és esengetéséhez, több ízben ott hajtattott, vagy lovagolt a vonatok mellett, így akarván elejét venni a metáln bekövetkező szerencsétlenségnek. Ilyen szoktató lovaglást tett a múlt vasárnap délelőtt 10 óraker is. Ez alkalomra legkedvesebb, de egyszersmind legszilajabb pej paripóját választotta ki, melynek tüzet maga a lovászmeister sem mindenkor tudta eléggé fékezni. Ezen a könnyen bokrosodó lovon nyargalozott a két kocsiból álló vonat körül, maga únszolva a vonatvezetőt, hogy mennél erősebben esőngessen. A mint a Hildergard-híd előtti kanyarodóhoz érték, a már igen fölzigatott paripa hirtelen és oly mereven fölgaskodott, hogy a különben igen kitűnő lovas főherczeg kifordult a nyeregéből s hogy a ló le ne dobja, le akart róla ugrani. De épen ez lett veszte. Leugrá közben a ballába a kengyelbe akadt s a főherczeg egész testével a földre vágódott, hol az út kövei beszakasztották a fejét. Ezt a veszedelmes roncsolást aztán

még inkább fokozta az, hogy a neki vadult ló jókora távolságra vonszolta maga után lovagját, míg csak a lába ki nem szabadult a kengyelből.
A szörnyű eset szemtanúi menten oda rohantak az eszméletét veszített s vérbe borult főherczeghez; fölemelték s bevitték egy közeli vendéglőbe, hol gondos ápolás alá vették előbb a háziak, majd pedig a gyorsan oda hívott orvosok. De minden haszontalan volt. A roppant sebesség következményeit el nem hárihatták s így a főherczeget haldokolva szállították közeli palotájába, hol rokonai, különösen Erzsébet főherczegnő, a legnagyobb kétségbeeséssel vették körül a szenvedőt, kinek halála perczéig, délutáni 5 óráig, csak pillanatokra tért vissza az eszmélete. Mikor az orvosok belátták, hogy a szenvedett sérülés, főleg pedig az agyrázkódás föltétlenül halálos, hirtelen papot hívtattak s a főherczeg alig hogy a haldoklók szentségét föl-

vette, örökre lehunyta szemeit. — Nyomban értesítették a királyt, a főherczegeket, a főméltóságokat s általában mindazokat, a kiket az eset legközelebből érdekelt, s a halottas háznál egymást érték a különböző irányokból nagy hirtelen oda érkező családtagok és részvételtáviratok.
A király intézkedésére még ott Badenben bebalzsamozták a holttestet, melyet a családi sirboltban, a bécsi kapuczinusok temploma alatti gyászhelyen leendő eltakarítás végett szerdán éjjel szállítottak külön vonaton Bécsbe, hol a temetés ő felsége a király jelenlétében csütörtökön ment végbe, főherczegeket megillető nagy pompával.
Az elhunyt egyik idősebb tagja volt az uralkodóháznak. 1827. ápril 21-én született Bécsben. Negyedik és legifjabb fia volt Károly főherczegnek, az asperni győzőnek, és öccse Albrecht főherczegnek. Mint az uralkodóház férfi tagjai általában, ő is katonai nevelést kapott. 16 éves korában lépett a hadseregbe s hosszasan szolgált az olaszországi osztrák seregnél, melynek 1858 óta ő volt a legfőbb felügyelője. 1859-ben részt vett az olasz-francia háborúban. 1864-ben a hadsereg tüzérségének főfelügyelőjévé lett s ez anynyal inkább kielégítette katonai becsvágyát, mivel ifjúsága óta a tüzérség iránt tanúsított legnagyobb vonzódást. Ennek a fegyvernemnek későbbi fejlesztésében is mindig igen tevékeny és munkás részt vett. 1866-ban igen vitézül viselte magát az osztrák-porosz háborúban, hol meg is sebesült.
1846-ban a Habsburg uralkodóház hagyományait követve, a családjukkal hűbérviszonyban álló német lovagrendnek fogadalmi lovagjává, majd 1863-ban nagymesterévé (Hoch- und Deutschmeister) lett, s ezzel bizonyos tekintetben a papi rendbe lépett, a mi miatt aztán mindvégig nőtlen maradt.
Igy Vilmos főherczeg katonai és pap volt egy személyben, miert is egyebek mellett «főtisztelendő» czime is volt. Papi jellege azonban inkább csak jámbor vallásos életén mutatkozott, míg katonai állását élete voltaképi hivatásának ismerte. A polgári elem-mel nem is igen érintkezett, nem

VILMOS FŐHERCZEG.